

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

АНІСОВ АРТУР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики
д.е.н., професор

_____ В. В. Лимар

« ____ » _____ 2024 р.

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КИТАЮ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО
РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Магістерська робота

Керівник:

Прихненко М. І., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к. політ. н.

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Анісов А. О. Зовнішня політика Китаю після повномасштабного російського вторгнення. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітня програма «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній (магістерській) роботі досліджено процес еволюції зовнішньої політики КНР від ідеологічних засад до ключових векторів, що постають основою формування сучасного зовнішньополітичного курсу. Встановлено позицію КНР щодо російсько-української війни та визначено поточний стан зовнішньої політики КНР через аналіз рамки відносин з іншими акторами міжнародної арени та застосування інструментів політики, фінансування проєктів та ініціатив. З'ясовано поточний стан територіальних суперечок між КНР та країнами-сусідами, а також окреслено співвідношення між задекларованим зовнішньополітичним курсом та фактичним проявом геополітичної суб'єктності КНР.

Ключові слова: КНР, зовнішня політика, ідеологія, інвестиції, нейтралітет. 93 с., Бібліограф.: 182 найм.

ABSTRACTS

Anisov A. China's foreign policy after the full-scale Russian invasion. Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies", study program "International communications and mediation in conflict resolution". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The qualification (master's) thesis examines the process of evolution of the PRC's foreign policy from ideological principles to key vectors that form the basis for the formation of a modern foreign policy course. The position of the PRC on the Russian-Ukrainian war is established, and the current state of the foreign policy of the PRC is determined through an analysis of the framework of relations with other actors in the international arena, and the use of policy instruments, financing of projects, and

initiatives. The current state of territorial disputes between the PRC and neighboring countries is clarified, and the relationship between the declared foreign policy course and the actual manifestation of the geopolitical subjectivity of the PRC is outlined.

Keywords: PRC, foreign policy, ideology, investments, neutrality.

93 p., Bibliography: 182 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Стан вивчення проблеми зовнішньої політики КНР.	9
1.2. Аналіз джерельної бази.....	13
1.3. Методологія дослідження.	17
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР.....	21
2.1. Ідеологічні засади зовнішньої політики КНР.....	21
2.2. Пріоритетні напрямки зовнішньої політики КНР.....	27
2.3. Позиція КНР щодо російсько-української війни.	36
РОЗДІЛ 3. ПОТОЧНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР.....	42
3.1. Відносини в трикутнику Китай-Росія-Північна Корея.	42
3.2. Відносини КНР із США.	45
3.3. Відносини КНР з Глобальним Півднем.	48
3.4. Ініціатива «Один пояс – один шлях» після початку російсько-української війни.....	52
РОЗДІЛ 4. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПРЕТЕНЗІЇ КНР.....	57
4.1. Тайвань як об'єкт територіальних претензій КНР.....	57
4.2. Спірні території КНР з РФ.	63
4.3. Спірні території КНР з Індією.....	66
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	75

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ЄС – Європейський Союз

КНДР – Кореїська Народно-Демократична Республіка (Північна Корея)

КНР – Китайська Народна Республіка

КПК – Комуністична Партія Китаю (КНР)

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОПОШ – ініціатива «Один пояс, один шлях»

РБ ООН – Рада Безпеки ООН

РК – Республіка Китай (Тайвань)

РФ – Російська Федерація

СЕЗ – спеціальна економічна зона

СОТ – Світова організація торгівлі

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність теми. Арена міжнародних відносин постає мінливим середовищем, а отже пріоритетність акторів на міжнародній арені динамічно змінюється. З огляду на це, актуальність теми зумовлюється наступними аспектами: **академічним**, що полягає в необхідності дослідження зовнішньої політики суб'єкта, що на даному етапі здатний чинити значний вплив на хід міжнародних відносин, та **прикладним**, що обумовлюється важливістю для інших акторів політики враховувати поточні тенденції та реагувати на зміни в міжнародному просторі, вибудовуючи власну зовнішньополітичну стратегію. У тому числі, розгортання сучасної проблематики навколо питань територіальної цілісності зумовлює актуальність дослідження позиціонування держав великої сили до проявів даної проблеми, зокрема у їх ставленні до російсько-української війни, а також тих обставин, що стосуються аспектів їх власного шляху вирішення територіальних суперечок.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Китайської Народної Республіки.

Предметом виступає трансформація зовнішньої політики КНР після повномасштабного російського вторгнення.

Метою дослідження є проаналізувати особливості зовнішньої політики КНР на тлі поточної динаміки міжнародних відносин з окресленням сучасного стану, доктрини та векторів зовнішньої політики КНР, позиції КНР щодо російсько-української війни, а також значення територіальних суперечок у формуванні суб'єктності на міжнародній арені.

Відповідно до зазначеної мети виникає необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Проаналізувати джерельну базу дослідження у питанні динаміки зовнішньої політики КНР та її трансформації на поточному етапі.
2. Описати методи та методологію дослідження.
3. Виявити ключові ідеологічні засади зовнішньої політики КНР.

4. Охарактеризувати пріоритетні напрямки у зовнішній політиці КНР.
5. Дослідити позицію КНР щодо російсько-української війни.
6. Проаналізувати поточний стан зовнішньої політики КНР через відносини з іншими суб'єктами політики.
7. Окреслити стан територіальних претензій КНР.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період новітньої історії з 1945 по 2024 рік (ключовий фокус надається періоду 2022-2024 рр.). Нижня межа обумовлена формуванням Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин, у рамках якої сформувалася КНР із сучасним політичним режимом. Верхня межа обумовлена поточною діяльністю КНР на міжнародній арені та її місцем як суб'єкта політики, а також необхідністю дослідити позицію КНР на тлі російсько-української війни.

Наукова новизна полягає у здійсненому внеску в наявний масив знань у галузі міжнародних відносин, що забезпечує можливість подальших досліджень із заглибленою розробкою проблематики. У роботі охарактеризовано і розкрито ідеологічні засади та пріоритетні напрямки зовнішньої політики КНР з урахуванням визначальних факторів для формування зовнішньополітичної доктрини; досліджено питання поточного стану зовнішньої політики КНР через відносини з іншими державами, а також встановлено значення територіальних претензій у формуванні підходів до проявів суб'єктності на міжнародній арені.

Науково-практична значущість дослідження забезпечується тим, що опрацьовані матеріали систематизують ключові характеристики та надають можливість широкого розуміння системо-утворюючих засад у зовнішній політиці КНР. Робота досліджує позиції КНР щодо України у рамках російсько-української війни, результати якої можуть бути використані у процесі прийняття політичних рішень та розробки курсу повоєнного відновлення України.

Апробація результатів дослідження здійснювалася в ході участі у міжнародних наукових конференціях та публікації матеріалів у наукових журналах:

- Анісов А. Територіальні претензії як фактор зовнішньої політики КНР. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса* / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. Вип.15. Том 2. С.9-13.
- Anisov A. Public Opinion in the PRC on the Background of the State Position Regarding the Russia-Ukraine War. *8th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers “Topical issues of humanities, technical and natural sciences”* : [Book of Abstracts] / Ed.board V.I. Kalinichenko (Ed. in Chief) et al. Vinnytsia: Nilan-LTD, 2024 (стаття надійшла в редакцію).
- Анісов А. Місце Китайської Народної Республіки в політико-економічних тенденціях країн Глобального Півдня. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса* / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. Вип. 16. Том 2 (стаття надійшла в редакцію).

Структура кваліфікаційної (магістерської) роботи обумовлена змістом, порушеною проблемою, предметом і методами дослідження. Робота складається з 93 сторінок, з яких основного тексту – 71 сторінок. Даний обсяг включає вступ, чотири розділи, що поділяються на 13 підрозділів, висновки та список використаних джерел і літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан вивчення проблеми зовнішньої політики КНР.

Зростаюча роль Китайської Народної Республіки на міжнародній арені зумовила наявність широкого кола досліджень, що систематизували знання про динаміку процесів у зовнішній політиці Китаю, формуючи відповідні концепції. Проведення досліджень у цьому напрямку мотивувалося необхідністю виразити ключові чинники успішності розширення китайського впливу та особливості функціонування проєктів та ініціатив, що виступали частинами зовнішньополітичного курсу КНР.

Визолячи з цього, у процесі розгляду концепцій зовнішньополітичної доктрини КНР увага приділялася наступним роботам, що дозволяли сформулювати уявлення щодо походження та еволюції теоретичних підходів, а також їх місця у практичному застосуванні на поточний час:

- робота «Як мислять лідери Китаю» Роберта Лоуренса Куна [111, с. 527], у якій він звертає увагу на концепцію первинної стадії соціалізму, підкреслюючи її важливість для ідеологічного обґрунтування економічних реформ Китаю. Кун наголошує, що 100-річний горизонт розвитку, проголошений КПК, є ключовим фактором для розуміння стратегії довгострокових трансформацій. Його погляди дозволяють оцінити, наскільки економічний розвиток КНР переплітається з ідеологічними засадами держави;
- праця Девіда Шинна [153], у яких автор аналізує вектори зовнішньої політики КНР, зокрема, співпрацю з великими державами та країнами, що розвиваються. Його дослідження, як-от аналіз периферійної дипломатії, розкривають прагнення Китаю створювати багатовекторну зовнішню політику, орієнтовану на зміцнення глобальних позицій за допомогою ініціативи «Один пояс, один шлях»;

- робота Джонатана Фултона та Лі-Чень Сім [76], у якій увага привертається до обмеженої готовності Китаю до домінування у регіональній політиці на Середньому Сході, а також стверджується, що, попри економічні амбіції, Китай демонструє обережність у питаннях безпеки, що свідчить про зважений підхід до участі у глобальних конфліктах;
- дослідження Девіда Шембо [53, с. 104], у якому автор аналізує трансформацію ідеологічних засад Китаю та їх вплив на зовнішню політику. Він відзначає, що сучасна КПК значною мірою відходить від ортодоксального марксизму, одночасно зберігаючи ключові принципи для легітимізації влади. Його погляди є важливими для розуміння того, як ідеологія впливає на формування стратегій міжнародних відносин Китаю;
- праці Лоуелла Дітмера [65], що вивчають стратегічні виклики Китаю в Східній Азії, особливо у відносинах із США, та підкреслюють необхідність балансування інтересів у регіоні, враховуючи геополітичну напруженість. Його роботи акцентують увагу на тому, як Китай використовує багатовекторний підхід для зміцнення своєї ролі на регіональному рівні, що також має глобальні наслідки;
- аналітична стаття Чжао Лун [116], що описує відмінності між заявленими цілями зовнішньої політики Китаю та її фактичною реалізацією, зокрема, як Китай адаптує свої підходи залежно від зовнішніх викликів, таких як конкуренція з боку США та посилення уваги до безпеки в Індо-Тихоокеанському регіоні;
- дослідження Андреа Кендалл-Тейлор та Роберта Фонтена [106], що акцентує увагу на тристоронніх відносинах між Китаєм, Росією та Північною Кореєю, розглядаючи можливості створення стратегічної осі між цими країнами, що, на його думку, є індикатором прагнення Китаю розширити свій вплив через геополітичну співпрацю з ключовими регіональними гравцями;

Разом із дослідженням особливостей зовнішньої політики КНР, необхідними для аналізу поставали специфічні концепції, що розкривають сутність тих явищ, що витікають із діяльності КНР як суб'єкта політики на міжнародній арені. Дослідження включає огляд наступних концепцій:

- соціалізм із китайською специфікою, що виступає стрижневою концепцією у зовнішній політиці КНР і формується на основі адаптації марксизму до реалій Китаю. Ідея включає інтеграцію економічних реформ із збереженням політичної стабільності. Роботи, що розкривають цю концепцію, включають «Думку Сі Цзіньпіна» [36], яка стверджує, що китайська специфіка соціалізму відображає прагнення до гармонійного суспільства;
- периферійна дипломатія, що є одним із ключових векторів зовнішньої політики КНР та спрямовується на зміцнення зв'язків із країнами, що географічно межують із Китаєм. Дана стратегія була вперше інституційно закріплена за часів Ху Цзіньтао та розвинута під керівництвом Сі Цзіньпіна в межах ініціативи «Один пояс, один шлях». Девід Шинн у своїх роботах описує механізми використання регіональної дипломатії для створення економічних і політичних переваг Китаю [153];
- концепція «Спільноти спільної долі людства» [153], що втілює бачення КНР щодо побудови багатопольного світу, в якому країни співпрацюють на основі рівноправності. Її стратегічне значення полягає у зниженні глобальної напруги через розвиток партнерств, орієнтованих на взаємну вигоду;
- концепція «Потрійного представництва», сформульована Цзян Цземінем [4, с. 22], передбачає представлення Комуністичною партією Китаю інтересів передових продуктивних сил, прогресивної культури та основних інтересів найширших верств населення. Вона стала ключовим елементом ідеологічної еволюції КПК та основою для обґрунтування соціалістичної ринкової економіки. Ідея відображає прагнення КПК

забезпечити соціальну стабільність і політичну легітимність, що є важливим для зовнішньої політики, орієнтованої на міжнародне співробітництво;

- ідея «Основних соціалістичних цінностей» ініційована Ху Цзіньтао [14, с. 261], була розроблена як механізм формування соціальної гармонії та національної єдності. Вона включає принципи, що акцентують увагу на патріотизмі, реформах і інноваціях, а також моральних цінностях, таких як честь і чесність. «Основні соціалістичні цінності» відображають ідеологічну основу для дипломатичних ініціатив КНР, орієнтованих на партнерство та ненав'язливе розповсюдження своїх ідей у світі;
- ініціатива «Один пояс, один шлях» [62], що є однією з наймасштабніших стратегій сучасної зовнішньої політики Китаю та поєднує інфраструктурні, економічні та культурні проекти, спрямовані на зміцнення зв'язків між Китаєм та іншими країнами. Ініціатива використовується як інструмент периферійної дипломатії, що дозволяє КНР посилювати свій вплив у регіоні та на глобальному рівні, сприяючи формуванню «Спільноти спільної долі людства»;
- концепція «Нових кордонів», запроваджена Сі Цзіньпінем [36, с. 188], стосується сфер, у яких КНР прагне бути лідером, таких як космос, морські глибини, кіберпростір, ядерна безпека та зміна клімату, демонструючи амбіції Китаю формувати нові міжнародні норми та стандарти у сферах, які визначають майбутнє глобальної політики.
- принцип балансування між економічними та політичними інтересами [154], відповідно до якого Китай демонструє прагматичний підхід у своїй зовнішній політиці, намагаючись поєднати економічну вигоду з політичними цілями, що дозволяє КНР уникати прямих конфронтацій і водночас розширювати свій вплив, як це видно в торговельних відносинах із країнами Глобального Півдня та співпраці в межах ініціативи БРІКС.

Загалом, можна прослідкувати, що до найбільш досліджених та вивчених тем й аспектів відносяться ті, що безпосередньо пов'язані з витоками та поточною динамікою зовнішньої політики КНР та розширення китайського політичного та економічного впливу на міжнародній арені. У такий спосіб, стан вивчення зовнішньої політики КНР свідчить про активне дослідження її багатовекторності, ідеологічних засад і стратегічних пріоритетів. Роботи провідних дослідників сприяють розумінню ключових аспектів цієї теми, акцентуючи увагу на її багатогранності. Систематизація теоретичних концепцій і аналіз праць дозволяє побачити, як Китай інтегрує історичні, політичні та економічні фактори для забезпечення національних інтересів на міжнародній арені.

1.2. Аналіз джерельної бази.

Проблематика даного дослідження вимагала опрацювання широкого спектру джерел, які відображають багатовимірність і складність явища динаміки у зовнішній політиці КНР. Виходячи з різноманітності використаних джерел за типом, виникає необхідність їх класифікації відповідно до загально визначених принципів. Варто зауважити, що здійснена класифікація зумовлюється специфікою дослідження, його ключовою метою та рядом поставлених задач.

Відповідно, класифікацію використаних джерел можна здійснити за наступними групами:

1. офіційні документи та сайти державних відомств і міжнародних організацій;
2. праці дослідницьких центрів й аналітичні звіти;
3. заяви та виступи лідерів;
4. новинні матеріали та журналістські розслідування;
5. академічна література.

Перша група джерел включає офіційні державні матеріали, документи міжнародних організацій і протоколи офіційних заходів. Вони слугують ключовою основою для аналізу політичної позиції Китаю, його ідеологічних засад та участі у глобальній дипломатії. Дану групу можна поділити на 2 підгрупи:

1. *Державні документи КНР* – до цієї підкатегорії належать матеріали пленарних засідань Комуністичної партії Китаю (КПК), офіційні заяви Міністерства закордонних справ КНР та публічні промови лідерів держави, здійснені під час офіційних засідань та занесені в протокол. Наприклад, «Думка Сі Цзіньпіна про соціалізм із китайською специфікою для нової ери» відображає офіційний курс країни щодо зовнішньої політики, підкреслюючи значення концепцій «гармонійного суспільства» та «інноваційного розвитку» [36]. А доповіді національних з'їздів КПК описують основні стратегічні цілі Китаю [4], зокрема акцент на зміцненні національного суверенітету та сприянні розвитку економічної співпраці. Ці джерела використовувалися для визначення базових принципів зовнішньої політики КНР, її ідеологічного підґрунтя та довгострокових цілей на міжнародній арені.
2. *Матеріали міжнародних організацій*, включаючи документи ООН, СОТ та інших міжнародних організацій, що дозволяють відстежити участь Китаю у багатосторонній дипломатії та дослідити його вплив на глобальну політику. До використаних документів у рамках даного дослідження відносяться резолюції Ради Безпеки ООН [144], зокрема, документи, що стосуються голосування Китаю щодо російсько-української війни, а також звіти СОТ [164]. Аналіз цих документів дозволив оцінити, як Китай узгоджує свої національні інтереси з міжнародними зобов'язаннями.

Джерела з першої групи допомогли деталізувати сучасні вектори зовнішньополітичної діяльності Китаю, особливо в контексті економічної дипломатії та міжнародного партнерства.

Другу групу джерел складають праці дослідницьких центрів й аналітичні звіти. Аналітичні матеріали дозволили отримати критичний погляд на політику КНР з боку провідних міжнародних експертів, вони містять як аналітичні прогнози, так і оцінку практичного впровадження політичних рішень. Найбільше значення для дослідження відіграли матеріали таких американських аналітичних центрів, як «RAND Corporation» [177], що роблять акцент на геополітичних наслідках ініціативи «Один пояс, один шлях», та «Brookings Institution» [107], що досліджують вплив китайських інвестицій у країнах, що розвиваються, на місцеву економіку та політику.

До *третьої групи* джерел відносяться заяви та виступи політичних лідерів і високопосадовців, що є важливими матеріалами для аналізу зовнішньої політики КНР, оскільки вони не лише відображають офіційні позиції, але й розкривають пріоритети та стратегічні наміри країни на міжнародній арені. Опрацьовані у рамках цього дослідження матеріалів можна поділити на такі 3 підгрупи:

1. *Виступи Сі Цзіньпіна*, що, як лідер КНР та головний ідеолог сучасного китайського соціалізму, є ключовою постаттю у формуванні зовнішньополітичного курсу країни. Його промови на міжнародних форумах, пленумах КПК та в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» забезпечили глибоке розуміння довгострокових цілей КНР. Зокрема, ключову роль відіграла промова 2013 року «Деякі питання щодо підтримки та розвитку соціалізму з китайською специфікою» [142], у якій Сі Цзіньпін визначив китайську версію соціалізму як стрижень державної ідеології та підкреслив необхідність адаптації марксизму до умов сучасного Китаю. Зовнішньополітичний аспект виступу стосується заклику до багатостороннього співробітництва, орієнтованого на досягнення глобального балансу інтересів. Виступ у 2017 році на 19-му з'їзді КПК спрямовувався на формулювання концепції «Спільноти спільної долі людства» як центральної для міжнародної політики КНР з висвітленням важливості економічної співпраці, культурного обміну та сталого розвитку як засобів інтеграції Китаю в глобальну політику [36].

2. Заяви представників міжнародних організацій, зокрема ЄС, що доповнили картину зовнішньої політики КНР, забезпечуючи зіставлення китайської позиції з позиціями інших держав. У даному контексті, важливе значення відіграли заяви Урсули фон дер Ляєн щодо економічної співпраці з Китаєм на зустрічах із китайськими делегаціями [101], що відобразили прагнення ЄС зміцнити торговельні зв'язки, попри занепокоєння щодо політики Китаю в регіоні Тайванської протоки.
3. Промови інших високопосадовців, що забезпечили контекст для оцінки ролі Китаю в багатосторонніх відносинах та його взаємодії з ключовими геополітичними гравцями. Промови міністра закордонних справ Китаю Ван Ї дозволили зрозуміти підхід КНР до регіональної інтеграції та вирішення конфліктів у Південно-Китайському морі, а також висвітлили дипломатичну позицію Китаю у відносинах із ЄС, США та Україною під час російсько-української війни [176].

Четвертою групою джерел постають новинні матеріали та журналістські розслідування. Публіцистичні статті надали додатковий контекст щодо оперативної динаміки китайської зовнішньої політики. Матеріали з цієї категорії можна розділити на 2 групи:

1. Публікації західних редакцій, включно з «The New York Times» [80], [88], [90], [140], [141], [161], [181], «Bloomberg» [34], [38], [40], [43], [44], [121], «The Washington Post» [94], [134], та іншими, що використовувалися для аналізу економічних зв'язків КНР із іншими державами, а також для виявлення повідомлень про деталі розслідувань щодо постачання товарів подвійного призначення до Росії під час російсько-української війни.
2. Публікації китайських ЗМІ, основна частка яких розміщена англomовними агенціями «Global Times» [100], «South China Morning Post» [19], [54], та «Xinhua» [119], та які відображають позицію офіційного Пекіна та його реакцію на міжнародні події.

Зрештою, *п'ята група* джерел зосереджує академічну літературу, включаючи книги та статті провідних дослідників, що аналізують зовнішню політику КНР. Провідну роль у цій категорії відіграли робота Девіда Шембо [53], що висвітлює роль Китаю як «глобального стратегічного гравця». праця Роберта Лоуренса Куна [111], що забезпечує розуміння ідеологічних трансформацій КПК, а також дослідження Джонатана Фултона та Лі-Чень Сім [76], що дозволяє глибше оцінити регіональні аспекти китайської дипломатії.

Таким чином, можна констатувати, що описана джерельна база, проаналізована протягом проведення даного дослідження, відповідає поставленим цілям дослідження, охоплюючи різнопланові аспекти зовнішньої політики КНР, окреслюючи механізми прийняття рішень та розглядаючи поведінку Китаю як суб'єкта політики на міжнародній арені. Поєднання офіційних документів, аналітичних звітів, академічних праць і новинних матеріалів дозволяє отримати повне уявлення про багатовекторність і динамізм зовнішньополітичної діяльності КНР, сприяючи об'єктивності дослідження і дозволяючи глибше зрозуміти мотиви, стратегії та чинники впливовості Китаю.

1.3. Методологія дослідження.

Предмет зовнішньої політики КНР охоплює всі інструменти, що Китай використовує для досягнення політичних та економічних цілей, підґрунтя розвитку та подальшу еволюцію концепцій, якими керується КПК на поточному етапі, а також ті наслідки, що виникають на міжнародній арені в результаті здійснення китайського впливу.

З метою проведення даного дослідження, що охоплює всі складові визначеної предметної області, було застосовано наступні методи та підходи:

- *системний підхід*, що виступив основою для аналізу зовнішньої політики КНР як цілісної системи, яка включає різні елементи, зокрема політичні, економічні, культурні та ідеологічні. Цей метод

забезпечив можливість виявити взаємозв'язки між внутрішньою політикою КНР та її зовнішньою діяльністю; розкрити роль ключових концепцій, таких як «соціалізм із китайською специфікою» та ініціатива «Один пояс, один шлях», у формуванні міжнародної стратегії Китаю; пояснити, як КНР інтегрує свої національні інтереси у глобальну політику, що допомогло сформувати цілісне бачення зовнішньополітичної діяльності Китаю, та дозволило врахувати багатогранність цього явища;

- *аналітико-синтетичний метод* використовувався для опрацювання великого обсягу інформації з різних джерел: офіційних документів, аналітичних звітів, академічних праць і журналістських розслідувань. Він дозволив розділити складні концепції на окремі компоненти для детального аналізу; синтезувати отримані дані у вигляді висновків про основні напрями зовнішньої політики КНР; виділити ключові чинники, що впливають на політичний курс Китаю, що виявилось важливим для структурування матеріалу, систематизації концепцій і представлення зібраної інформації у вигляді результатів дослідження;
- *контент-аналіз* застосовувався для дослідження офіційних документів, заяв та промов китайських лідерів, а також медійних матеріалів, що дозволило виявити основні ідеологічні наративи, які формують зовнішню політику КНР; визначити ключові тези, що поширюються китайською дипломатією через офіційні канали; встановити частотність декларування певних політичних принципів, таких як «нейтралітет» та «політика невтручання», що сприяло ідентифікації провідних тенденцій у дипломатичному дискурсі Китаю та забезпеченню емпіричної основи для висновків;
- *івент-аналіз*, що застосовувався для вивчення окремих подій, таких як ініціювання проекту «Один пояс, один шлях», голосування Китаю в ООН щодо російсько-української війни, або дипломатичні візити китайських лідерів до ключових партнерів. Івент-аналіз дозволив

простежити еволюцію зовнішньополітичної стратегії Китаю; встановити зв'язок між окремими подіями та їх довгостроковими наслідками для міжнародної політики; оцінити вплив конкретних дій КНР на регіональний та глобальний порядок денний;

- *проблемно-хронологічний метод*, що забезпечив можливість розглянути розвиток зовнішньої політики Китаю в історичній перспективі. Зокрема, було за допомогою даного методу було досліджено: трансформацію китайської дипломатії від періоду Мао Цзедуна до епохи Сі Цзіньпіна; етапи розвитку ключових концепцій, таких як «Потрійне представництво» та «Спільнота спільної долі людства»; історичні передумови формування сучасної позиції Китаю у міжнародній системі, що дозволило виявити логіку змін у зовнішньополітичних підходах Китаю та пов'язати їх із глобальними подіями;
- *метод узагальнення* застосовувався для формулювання висновків на основі аналізу зібраних даних. Завдяки цьому методу вдалося інтегрувати результати окремих досліджень у єдину аналітичну рамку та виявити спільні риси у зовнішньополітичних діях Китаю на різних напрямках;
- *порівняльний метод* використовувався для аналізу відмінностей і схожостей у підходах Китаю до взаємодії з різними регіонами світу. Це дозволило порівняти відносини Китаю з країнами Глобального Півдня, що розвиваються, та його відносини з розвиненими країнами, такими як США та ЄС; встановити особливості підходів КНР до вирішення конфліктів у різних регіонах; оцінити різницю у риторичі та діях КНР на міжнародних платформах;
- *Комплексний підхід* забезпечив інтеграцію всіх застосованих методів, що дозволило створити повну картину зовнішньої політики КНР, а саме зв'язати результати аналізу ідеології, економіки та геополітики в

єдиний контекст та забезпечити системність дослідження та аргументованість висновків.

Отже, використання широкого переліку методів та підходів дозволило забезпечити глибокий і багатогранний аналіз зовнішньої політики КНР. Застосовані методи дали змогу розглянути ключові аспекти визначеної проблематики, досягнути окреслених цілей дослідження та, зрештою, сформулювати комплексні висновки, що мають теоретичне та практичне значення у розробці даної теми.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

2.1. Ідеологічні засади зовнішньої політики КНР.

Фундаментом для розвитку китайської комуністичної ідеології виступає марксизм-ленінізм, що став першою офіційною ідеологією Комуністичної партії Китаю. Згідно з доктриною КПК, «марксизм-ленінізм розкриває універсальні закони розвитку історії людського суспільства», тому для партії виступає ключовою призмою бачення протиріч у капіталістичному суспільстві та «неминучості майбутнього соціалістичного та комуністичного суспільства» [93]. У китайській інтерпретації даний підхід набув вираження у концепції «Думка Мао Цзедуна» – адаптованій до історичного контексту Китаю комуністичній ідеології. На період першої половини ХХ століття ідеологічний акцент враховував переважну приналежність Китаю до аграрного суспільства [36, с. 9]. На сучасному етапі КПК тлумачить зміст Думки Мао Цзедуна як «Пошук істини у фактах», що передбачає необхідність інтегрувати універсальну теорію марксизму-ленінізму зі специфічними умовами Китаю [119].

Хоча деякі аналітики, зокрема професор Сігурського центру азійських досліджень Девід Шембо, загалом погоджуються з тим, що сучасна КПК відкинула ортодоксальний марксизм-ленінізм й ідею Мао Цзедуна, або ж, принаймні, основні думки в рамках ортодоксального мислення [53, с. 104], – сама КПК заперечує подібні твердження. За словами колишнього генерального секретаря КПК Цзян Цземіня, КПК «ніколи не повинна відкидати марксизм-ленінізм і думку Мао Цзедуна», оскільки, згідно з його твердженням, якщо партія вдасться до таких змін, то втратить саму ідеологічну основу. Водночас, високопосадовець додає, що загалом марксизм, як і будь-яка наука, потребує змін із часом і обставинами» [111, с. 98].

Водночас, розглядається факт того, що якраз Цзян Цземінь заклав тенденцію зниження формальної прихильності КПК до марксизму шляхом

формулювання ідеологічної теорії «Потрійного представництва» під час XVI з'їзду КПК – дана концепція передбачала у якості функції КПК представництво інтересів з розвитку передових продуктивних сил, китайської культури, а також корінних інтересів найбільш ширших верств китайського населення [4, с. 22]. Натомість, партійний теоретик Ленг Жун заперечує дану тезу, стверджуючи що Цзян Цземінь позбавив партію ідеологічних перешкод для різних видів власності – він не відмовився від марксизму чи соціалізму, а зміцнив партію, забезпечивши сучасне розуміння даних концепцій, у результаті чого Китай отримав «соціалістичну ринкову економіку» з китайською специфікою [111, с. 99], додаючи, що марксизм у своїй основі – це методологія та мета майбутнього безкласового суспільства, а не аналізу класу та суперечностей між різними класами [111, с. 115].

На думку Карла Маркса, суспільство рухається за різними стадіями розвитку, що включають первісний комунізм, рабовласницький, феодальний, капіталістичний, соціалістичний і комуністичний способи виробництва – КПК описує досягнення справжнього «комунізму» як кінцеву мету для партії і Китаю [111, с. 527-528]. Хоча КПК декларує, що Китай перебуває на початковій стадії соціалізму, партійні теоретики стверджують, що нинішня стадія розвитку є дуже схожою на капіталізм. З іншого боку, у партії існує пояснення даного феномену, що апелюють до твердження про капіталізм як ранню або першу стадію комунізму. Згідно з офіційними заявами членів КПК, первинна стадія соціалізму триватиме близько 100 років, після чого Китай досягне наступної стадії розвитку [111, с. 527]. Разом з тим, деякі дослідники, включаючи Роберта Лоуренса Куна, відкидають концепцію первинної стадії соціалізму, називаючи це «інтелектуальним цинізмом», що намагається ідеологічно виправдати капіталістичний шлях Китаю. При цьому, 100-річний горизонт анонсованих перетворень все ж має підґрунтя для розрахунку на відповідні зміни [111, с. 527].

Сучасні провідні ідеї КПК мають відмінні акценти. В опублікованій у 2013 році статті «Революційні ідеали вищі за вивчення неба», наскрізною тезою виступає підтримка політики генерального секретаря КПК Сі Цзіньпіна щодо

посилення ідеологічних переконань партійних кадрів, посиляючись на те, що «ідейна єдність веде до єдності партії». Стаття підкреслює думку про те, що прихильність до ідеалів і переконань партії породжує зв'язок між партією та масами, що дозволить партії здобувати перемоги у її подальших цілях. У якості прикладу наводиться сценарій розпаду Радянського Союзу, що стався через «ідеологічні коливання чиновників» та головним чином тому, що навіть останній лідер СРСР Михайло Горбачов визнавав, що комуністичні ідеали для нього застаріли. Відповідна дезінтеграція на ідеологічній арені може призвести до проломів в інших сферах партійної ієрархії, прокладаючи шлях до розвалу самої партії. Виходячи з цього, автор статті приходить до висновку, що після розпаду СРСР основні ідеологічні цінності членів партії стали важливішими, ніж будь-коли раніше, особливо враховуючи зміцнення позицій світового капіталізму [145]. А отже, згідно з авторами китайської доктрини, сучасна КПК має зберегти ідеали й цінності комунізму та залишатися ключовою консолідуючою опорою для всього Китаю. Цьому передували відповідні нормативні зміни. У 2006 році на 16-му пленарному засіданні Центрального комітету 16-го скликання керівництво КПК на чолі з генеральним секретарем Ху Цзіньтао висловило необхідність створити нову систему цінностей, яку називають Основними соціалістичними цінностями [14, с. 233]. У своєму виступі на 16-му пленарному засіданні Ху Цзіньтао під назвою «Резолюція з основних питань, що стосуються побудови соціалістичного гармонійного суспільства» заявив, що керівна ідеологія марксизму, загальний ідеал соціалізму з китайською специфікою, національний дух з патріотизмом як стрижнем, дух часу з реформами та інноваціями як стрижнем, а також соціалістична концепція честі та ганьби становлять основний зміст соціалістичної системи основних цінностей [14, с. 261]. Виходячи з цього, у Китаї потрібно наполегливо інтегрувати соціалістичну систему базових цінностей у весь процес національної освіти та розбудови духовної цивілізації та проводити її через різні аспекти модернізаційного руху [14, с. 274].

В офіційному дискурсі партія безпосередньо пов'язує проведені трансформації з вимогами сучасності. Наприклад, у своїй промові на честь 85-ї річниці заснування КПК Ху Цзіньтао зазначив, тільки КПК може стати ядром влади, щоб очолити китайську революцію, будівництво та реформи, тільки вона здатна заслужити велику довіру з боку китайського народу. За останні 85 років наша партія зберегла і розвинула прогресивний вектор розвитку. Відповідно до його тверджень, «народ – це сила для створення історії», і щоб КПК могла виконати своє завдання з модернізації, вона не може відчужуватися від людей, а отже повинна постійно адаптувати теорію та проводити стратегічну, розумну політику. Тому, «правильне розуміння марксизму та його розвитку в Китаї має вирішальне значення». А відповідна прогресивність «є суттю марксистського партійного будівництва» [29, с. 58-59].

Останньою та діючою на сьогодні формою трансформації китайської ідеології виступає концепція, повна назва якою формулюється як «Думка Сі Цзіньпіна про соціалізм із китайською специфікою для нової ери», що була офіційно оприлюднена на 19-му національному з'їзді КПК та поступово розвивалася з моменту, коли Сі став генеральним секретарем КПК у 2012 році [36, с.21-26]. Перші характерні риси нового курсу були висловлені Сі в промові під назвою «Деякі питання щодо підтримки та розвитку соціалізму з китайською специфікою», виголошеній перед новообраним Центральним комітетом 5 січня 2013 року, і пізніше опублікованій «Central Documents Press» і журналом «Qiushi». Основні тези Сі Цзіньпіна включали наступні твердження: «По-перше: соціалізм з китайською специфікою – це соціалізм, а не будь-який інший «ізм». Таким чином, не можна відмовлятися від керівних принципів наукового соціалізму. Наша партія завжди наголошувала на дотриманні основних принципів наукового соціалізму, але адаптованого до конкретних умов Китаю. Це означає, що соціалізм із китайською специфікою є соціалізмом, а не якоюсь іншою доктриною. Саме марксизм-ленінізм і ідея Мао Цзедуна вивели китайський народ із довгої ночі й заснували Новий Китай, і саме соціалізм із китайською специфікою призвів до швидкого розвитку Китаю» [142].

За словами Сі Цзіньпіна, «консолідація та розвиток соціалістичної системи вимагатиме свого тривалого періоду історії. Це вимагатиме невтомної боротьби поколінь – аж до десяти поколінь». Щодо стосується капіталістичних держав, то Сі стверджує, що аналіз основних протиріч у капіталістичному суспільстві, проведений Марксом і Енгельсом, не є застарілим, як і історичний матеріалістичний погляд на те, що капіталізм обов'язково відмиратиме, а соціалізм – перемагатиме [83]. Сі також додає, що фундаментальна причина, чому деякі інші комуністичні держави мають слабкі ідеали та хиткі переконання, полягає в тому, що їхнім поглядам бракує міцного ґрунту на історичному матеріалізмі [147], що, відповідно, не стосується Китаю. Визначальним є також те, що Сі виявляє значний інтерес до того, чому Радянський Союз припинив своє існування, аналізуючи дане питання з метою уникнення такої участі для Китаю. На думку Сі, Важливою причиною розпаду СРСР стала напружена боротьба в області ідеології, що супроводжувалася «запереченням історії Радянського Союзу, історії Комуністичної партії Радянського Союзу, Леніна, Сталіна, створенням історичного нігілізму і заплутаного мислення». Сі Цзіньпін підкреслює, що партійні органи всіх рівнів втратили свої функції, а армія перестала бути під партійним керівництвом [167]. З цього витікає, що КПК не повинна допустити побідних внутрішніх трансформацій в Китаї.

Повний виклад концепції, що лежить в основі думки Сі Цзіньпіна, здійснювався поетапно, та може бути прослідкованим у серії книг Сі Цзіньпіна «Управління Китаєм», опублікованій видавництвом «Foreign Languages Press» для міжнародної аудиторії у чотирьох томах – у 2014, 2017, 2020 та 2022 роках відповідно. Однією з наскрізних тем даної збірки постає сприйняття ідей Карла Маркса, якого Сі характеризує як «найвидатнішого мислителя сучасності», чий вчення просвітили робітничі класи світу». А в якості висновку, Сі закликає партійні кадри прийняти марксистські революційні принципи як «спосіб життя» [64]. А поточним формулюванням китайської ідеології є вираження соціалізму з китайською специфікою як діалектичної єдності теоретичної логіки наукового соціалізму та історичної логіки суспільного розвитку Китаю. За твердженням Сі,

це науковий соціалізм, укорінений у китайській землі, – такий, що відображає прагнення китайського народу та такий, що адаптований до умов прогресу сучасності. Для КПК, «китайський соціалізм» є єдиним способом «всебічної побудови процвітаючого суспільства, прискорення соціалістичної модернізації та здійснення великого омолодження китайської нації» [83].

Таким чином, ідеологічний розвиток КПК відображає динамічний процес адаптації марксистсько-ленінської теорії до історичних, соціальних та економічних умов Китаю. Починаючи з ортодоксального марксизму-ленізму та Думки Мао Цзедуна, партія поступово розвивала власну ідеологічну базу, пристосовуючи її до викликів сучасності. Введення концепцій, таких як «Потрійне представництво» Цзян Цземіня, «Основні соціалістичні цінності» Ху Цзіньтао та «Думка Сі Цзіньпіна про соціалізм із китайською специфікою для нової ери», свідчать про гнучкість КПК у трактуванні соціалізму як методу досягнення національних інтересів.

КПК декларує соціалізм із китайською специфікою як ключову ідеологічну основу, здатну забезпечити не лише політичну стабільність, але й економічний розвиток. При цьому в партійному дискурсі простежується систематичне використання ідей історичного матеріалізму як методу легітимації сучасного політичного курсу. Попри теоретичну прихильність до класичних принципів марксизму, китайський підхід демонструє прагматизм у виборі засобів реалізації національної стратегії. Водночас, концептуальна спадкоємність у розвитку китайської ідеології залишається ключовим інструментом партійної мобілізації. Ідеологічна єдність трактується як необхідна умова для збереження внутрішньої цілісності партії, що є основою для успішного функціонування китайської політичної системи в умовах глобальної конкуренції.

Даний аналіз дозволяє стверджувати, що ідеологія КПК є водночас інструментом політичної стратегії та способом адаптації соціалізму до умов, які продиктовані як внутрішнім контекстом, так і викликами сучасного світового порядку.

2.2. Пріоритетні напрямки зовнішньої політики КНР.

Голова КНР Сі Цзіньпін відвідав 29 листопада 2012 р виставку «Шлях до відродження» в Китайському національному музеї. Там він вперше висунув нове гасло про «китайську мрію» (чжунго мен), в основі якої лежить реалізація великого відродження китайської нації. Китайський лідер заявив, що «китайська мрія» - це квінтесенція багатовікових думок і сподівань китайського народу про побудову справедливого суспільства, суспільства, в якому громадяни країни будуть жити в достатку, а також про місце Китаю на світовій арені, яке б відповідало досягнутим цією державою успіхам в економіці і політиці і відображало б істотні зміни військової сфери.

Після XVIII з'їзду КПК (2012 р.) і приходу до влади нового покоління керівників стали очевидними зміни у зовнішньополітичному курсі КНР. В даний час китайські офіційні особи і політологи роблять акцент саме на новизні китайської дипломатії, яка виражається в теорії «дипломатії з китайською специфікою», новому положенні китайських лідерів на світовій арені і подальший розвиток китайської «м'якої сили». Так, у своїй статті «Інновації в теорії і практиці дипломатії» член Держради КНР Ян Цзечі, який курирує в уряді зовнішню політику, зазначає, що «будучи більш комплексною і краще збалансованою, дипломатія Китаю в нових умовах демонструє такі риси, як багатство ідей, ясні пріоритети, тверда позиція, гнучкі підходи і самобутній стиль». Гасло «китайська мрія» став однією з головних зовнішньополітичних новацій Сі Цзіньпіна. Керівництво країни неодноразово заявляло про прагнення з'єднати китайську мрію з мріями інших країн і пов'язати розвиток Китаю зі створенням благ для всього світу.

Міністр закордонних справ КНР Ван І, виступаючи на другому Міжнародному форумі світу в університеті Цінхуа 27 червня 2013 року, виділив сім напрямків зовнішньополітичної діяльності Китаю:

- 1) будівництво відносин нового типу між великими державами;

2) створення мирної і стабільної середовища взаємодії з суміжними державами;

3) встановлення відносин з країнами, що розвиваються на основі концепції справедливості і вигоди;

4) подальше проведення політики реформ і відкритості;

5) активну участь у вирішенні міжнародних і регіональних проблем, формування нового світового порядку;

6) відстоювання цілей і принципів Статуту ООН і громадських норм міжнародного права;

7) захист законних прав китайських громадян за кордоном.

З моменту проведення 18-го з'їзду КПК (осінь 2012 року) термін «китайська дипломатія» зазнав істотних змін. Його повна назва зараз - «китайська самобутня дипломатія великої держави нової епохи». Потрібно відразу обмовитися, що дипломатія - найбільш консервативна сфера в діяльності КПК, яка практично не отримувала безпосереднього впливу теоретичних новацій. Багато в чому це було пов'язано з установкою Ден Сяопіна - «не висовуватися». Настала її черга. Дипломатія великої держави стала іменуватися «самобутньою»: термін вперше використали в доповіді про роботу уряду в 2016 р, а з 7-го пленуму 18-го скликання (2017 р.) - і в партійних документах 19-й з'їзд став віхою, починаючи з якої китайська дипломатія вступає в «нову епоху».

Міжнародні відносини з китайської перспективи включають доволі широке коло зовнішніх пріоритетів. За визначенням колишнього посла США в Ефіопії та дослідника Девіда Шинна, вектори міжнародної співпраці КНР включають групу великих держав, країни на стратегічній периферії Китаю, країнами, що розвиваються, і багатосторонні міжнародні форуми. Дані напрямки визначають загальні фокуси зовнішньополітичної уваги Китаю, у той час як їх суб'єктне наповнення може перетинатися між різними напрямками. До ряду важливих для взаємодії великих держав відносяться Сполучені Штати, Росія, Японія, Велика Британія та окремі країни Європейського Союзу, а також Європейський Союз як цілісний суб'єкт. Країни стратегічної периферії, як правило, є географічно

близькими до КНР, та традиційно включають Росію, а також країни Східної, Центральної, Південної та Південно-Східної Азії [153, с. 4]. Щодо периферійної дипломатії, то КНР почала посилювати свою увагу до даного вектору під час правління Ху Цзіньтао, а починаючи з періоду приходу до влади Сі Цзіньпіна, цей напрямок отримав інституційне підкріплення за рахунок ініціативи «Один пояс, один шлях», що тісно пов'язана з периферійною дипломатією Китаю [62, с. 35].

Загалом, тенденції ХХІ століття демонструють посилену увагу КНР до економік країн, що розвиваються [35, с.26]. У ширшій класифікації Д. Шинна, серед країн, що розвиваються, у взаємодії з Китаєм вирізняються «великі», «нові», та «інші» держави, у залежності від їхнього економічного потенціалу та часових рамок активізації розвитку [153, с.5]. Встановлена Китаєм двостороння взаємодія з іншими країнами варіюються від широких стратегічних партнерств до тих, що мають більш окремі специфічні сфери співпраці [153, с. 25]. Водночас узагальнений аналіз всіх угод Китаю демонструє тенденцію уникати підписання офіційних союзів та вибірковість у положеннях двосторонніх договорів [28, с. 107]. Документи зовнішньої політики КНР щодо країн, які розглядаються у якості стратегічних партнерів, часто стверджують концепції обґрунтованості різних шляхів розвитку, різного розуміння демократії чи прав людини та невтручання у внутрішні справи [153, с. 4]. В угодах про вільну торгівлю та глобальній взаємодії, а також щодо питань інтелектуальної власності, Китай займає позицію ненав'язування політики з питань інтелектуальної власності у рамках стандартів, що перевищують Угоду ТРІПС [35, с. 28].

У межах Глобального Півдня Китай особливо зосереджується на країнах, які він розглядає як центральні держави в кожному регіоні. Хоча китайські розуміння дипломатичної географії взаємодії змінюються з часом, до центральних держав регіонів часто входять Індонезія, Сінгапур і Таїланд у Південно-Східній Азії; Індія і Пакистан у Південній Азії; Казахстан у Центральній Азії; Єгипет, Ефіопія та Нігерія в Африці, Іран і Саудівська Аравія на Середньому Сході; Аргентина та Бразилія у Латинській Америці [153, с. 5].

Характерною рисою китайської дипломатії є стратегія підтримки партнерських відносин, зокрема з центральними державами, які є регіональними суперниками одна з одної, часто намагаючись використовувати дипломатію самітів та форуми регіональної співпраці, щоб зменшити напруженість у цільовому регіоні [78, с. 150].

Іншим вектором діяльності є надання Китаєм фінансової допомоги для досягнення цілей як політичного спрямування, так і нарощування торгівлі, що стало особливо активізуватися після створення у 2018 році Агентства міжнародного співробітництва Китаю для координації допомоги [33, с. 18]. На початку правління Сі Цзіньпіна Китай намагався сформувати міжнародні норми та правила в нових сферах політики, де КНР матиме перевагу як суб'єкт, що активізував дані вектори політики раніше за інших. Сі описує ці сфери як «нові кордони», і вони включають такі галузі політики як космос, морські глибини, полярні регіони, Інтернет, ядерна безпека, боротьба з корупцією та зміна клімату [36, с. 188].

Окремою важливою складовою зовнішньої політики КНР є її довгострокові цілі. З кінця 1970-х років основними зовнішньополітичними цілями Китаю є захист національного суверенітету, незалежності, територіальної цілісності та формування міжнародного середовища, що буде сприятливим для його модернізації, реформ і відкритості [125, с. 51]. Китай використовує термін «основні інтереси» для визначення тих ключових цілей, що визначають вибір векторів зовнішньої політики [108, с. 193]. Ця концепція була розроблена дипломатом Дай Бінгуо за часів адміністрації Ху Цзіньтао, а до відповідних основних інтересів відносяться: збереження влади КПК, продовження соціального та економічного зростання КНР та збереження суверенітету та територіальної цілісності, що постає особливо актуальним у контексті територіальних суперечок, що наявні у КНР з іншими державами – Китай також розглядає ці ключові інтереси як червоні лінії, які інші держави не повинні перетинати [108, с. 193]. Наголос Китаю на національному суверенітеті виникає

з його історичного досвіду, що набув важливого значення після «Опіумних війн» XIX століття [125, с. 51].

Визначальною характеристикою зовнішньої політики КНР є ще той фактор, що з каденції Сі Цзіньпіна концепція «Спільноти спільної долі людства» стала одним з провідних формулювань зовнішніх відносин Китаю [153, с. 6]. Політолог та дослідник Індіанського університету Д. Шляпентох стверджує, що Сі та його вище керівництво розробляють плани глобального панування на основі швидко зростаючої економічної могутності. Ідеологічною основою виступає спеціальна суміш марксизму й ленінізму в поєднанні з історичними претензіями Китаю на світове панування до 1800 року. Торгова політика КНР та прагнення до доступу до основних природних ресурсів, таких як газ, сформульовані в термінах цих ідеологічних підходів. Пекін врівноважує суто економічні цілі з геополітичними стратегіями щодо США, Росії та інших держав. Баланс цих двох сил дає Китаю явну перевагу, оскільки його тоталітарний уряд міг планувати протягом поколінь і міг змінювати курс незалежно від побажань електорату чи чітко визначених груп інтересів, як у випадку з сучасним капіталістичним Заходом [154].

Дослідник та попередньо професор Каліфорнійського університету в Берклі, Лоуелл Дітмер стверджує, що, маючи справу з метою панування над Східною Азією, Пекін повинен жонглювати своїми відносинами зі Сполученими Штатами, які мають більшу військову та економічну силу в регіоні через тісні зв'язки США з Японією, Південною Кореєю, Тайванем, В'єтнамом, Австралією та іншими країнами [65].

Натомість ряд аналітиків, зокрема доцент в університеті Халіфа в Об'єднаних Арабських Еміратах Лі-Чень Сім, стверджують, що Пекін ще не демонструє достатню готовність, що стати головною силою у формуванні регіональної політики на Середньому Сході [2, с. 6]. Хоча Китай має великі комерційні інтереси в регіоні та довгу історію відносин із країнами Ради співробітництва Перської затоки, його участь у справах безпеки в Перській затоці відносно недавня [76, с. 30]. Тому Китай формулює «політику нульового

ворога» в регіоні Перської затоки, займаючи збалансоване ставлення як до чинних урядів, так і до опозиційних сил [76, с. 32].

З кінця 1990-х років Китай сформулював свою нову концепцію безпеки, головним принципом якої є те, що жодна держава, навіть найпотужніша, не здатна самотійно впоратися з усіма викликами безпеки [182, с. 71], що підштовхує КНР розширювати вплив та заручатися новими союзниками. Останніми роками Китай виявляв помірний рівень зацікавленості до Карибського регіону, проте не в таких масштабах, як інтерес до Азії та Африки. КНР нарощує зв'язки з Кубою, Багамськими Островами, Ямаїкою, Домініканською Республікою та Гаїті, а також Колумбією. Ці країни незначного рівня впливу до 2019 року помітно не змінили своєї зовнішньої чи внутрішньої політики через появу нових економічних зв'язків з Китаєм. Тим не менш, уряди стали надавати більше уваги поглядам КНР [2, с. 6-7]. З іншого боку, таке спрямування Пекіну на Карибський басейн викликає все більше занепокоєння у США, тому надалі зростання ескалації між країнами, що борються за світове панування, є ймовірною в регіоні [118].

У 2014 році Сі Цзіньпін оголосив про Нову концепцію безпеки Азії на саміті Наради зі взаємодії та зміцнення заходів довіри в Азії (НВЗДА), підкреслюючи, що країни Азії можуть впоратися зі своєю безпекою без участі США, основою нової концепції безпеки регіону є те, що «азіати повинні вирішувати проблеми Азії, як і безпеку в Азії мають підтримувати азіати» [182, с. 97].

Щодо санкцій, то Китай загалом скептично ставиться до їх ефективності, часто характеризуючи їх як «західний інструмент гноблення», що посилює напруженість у зовнішніх відносинах [125, с. 107-108]. Китай виступає проти використання односторонніх санкцій і торговельної дискримінації для досягнення зовнішньополітичних цілей і загалом декларує позицію прихильника глобальної вільної торгівлі [37, с. 16]. Китай виступає за роль СОТ як головного багатостороннього торговельного форуму – темп двосторонніх переговорів відносно угоди про вільну торгівлю в Китаї прискорився з 2007 року, коли

відповідні угоди були визначені національним пріоритетом після 17-го національного конгресу КПК [35, с. 153].

У своїй зовнішній політиці Китай наголошує на принципі невтручання [153, с. 336]. Такий акцент на невтручанні декларується відповідно до закріпленої у Статуті ООН ідеї поваги до суверенітету держав-членів [78, с. 71]. Погляд Китаю полягає в тому, що міжнародне втручання, особливо застосування сили згідно з Розділом IV Статуту ООН, є законним лише з дозволу Ради Безпеки та згоди залучених сторін. Також КНР притримується позиції, що багато внутрішніх криз або конфліктів виходять за рамки мандата Ради Безпеки [125, с. 107]. Як наслідок китайських принципів невтручання, Китай стверджує, що й інші країни не повинні втручатися в справи, які Китай вважає своїми внутрішніми [153, с. 336]. Відповідно у рамках власної політики невтручання, КНР не підтримує опозиційні рухи в інших країнах, особливо ті, що виступають за сепаратизм [78, с. 71]. У розрізі відносин, коли уряд КНР надає послаблення щодо боргових зобов'язань, то він зазвичай не вимагає від країн-реципієнтів змінювати свою внутрішню макроекономічну політику [33, с. 134-135].

Підхід Китаю до невтручання був особливо добре сприйнятий у його відносинах з африканськими країнами [153, с. 336]. На Форумі китайсько-африканського співробітництва 2018 року Сі Цзіньпін підкреслив «п'ять ні», якими керується його зовнішня політика у відносинах з африканськими країнами та іншими країнами, що розвиваються. Даний перелік включає: невтручання в пошук шляхів розвитку інших країн, які відповідають їхнім національним умовам; невтручання в внутрішні справи; ненав'язування волі КНР іншим; не висувати політичних умов для іноземної допомоги; та не шукати політичних інтересів в інвестиціях і фінансуванні [125, с. 108-109].

Водночас, в окремих випадках Китай все ж змінював свій підхід до невтручання, зокрема через політичні проблеми, пов'язані з Африкою. Ці зміни розпочалися в 2006 році, коли під тиском західних урядів і літніх Олімпійських ігор 2008 року в Пекіні Китай змінив свою позицію щодо конфлікту в Дарфурі. Зокрема, тодішній лідер КНР Ху Цзіньтао відвідав Судан для зустрічі з тоді

чинним президентом Судану Омаром аль-Баширом, який згодом прийняв миротворчу місію ООН та Африканського Союзу в Дарфурі [153, с. 336-338]. Також Китай змінив свій типовий підхід невтручання під час лівійської кризи 2011 року, коли тиск з боку Африканського Союзу та Ліги арабських держав спонукав КНР підтримати ембарго на поставки зброї, заборону на поїздки та заморожування активів і утриматися від голосування за резолюцію Ради Безпеки ООН 1973, що встановлювала безпольотну зону [153, с. 338].

Окремим важливим вектором зовнішньої співпраці КНР є Глобальний Південь. Акцент Китаю на співробітництві Південь-Південь розвинувся на конференції в Бандунзі 1955 року, де він культивував зв'язки з іншими країнами, що розвиваються, у рамках політики власного убезпечення від впливу США та СРСР [113, с. 74]. Під час президентства Ху Цзіньтао Китай почав посилювати значення, яке він надавав відносинам із країнами Глобального Півдня, – ця тенденція продовжилася й під час правління Сі Цзіньпіна [78, с. 79]. Прояв геополітичного погляду на Південь, є часте голосування Китаю в ООН на основі позиції регіональних груп, таких як Африканський Союз або Ліга арабських держав [125, с. 82]. Варто відзначити, що КНР відіграє важливу роль у сприянні співпраці між південними країнами світу у сфері зміни клімату та чистої енергії [114, с. 18]. Зокрема, Китай бере участь у розвитку іноземної енергетичної інфраструктури через ініціативу «Один пояс, один шлях» [114, с. 221]. Окрім того, програма «Десять, сто, тисяча» виступає всеосяжною ініціативою КНР щодо співпраці Південь-Південь у боротьбі зі зміною клімату. Станом на 2023 рік Китай підписав партнерські угоди з принаймні 27 іншими країнами, що розвиваються, як частину цієї ініціативи [114, с. 224]. Через створення ОПОШ та інших економічних механізмів для співробітництва Південь-Південь, Китай прагне позиціонувати себе як глобального лідера Глобального Півдня на протипагу країнам Глобальної Півночі [78, с. 125]. У сукупності з даними інструментами, БРІКС постає додатковим механізмом співпраці Китаю з Глобальним Півднем і функціонує як форум для координації політики між його членами [108, с. 249], особливо, враховуючи розширення даної організації.

Разом з тим, надзвичайно важливим залишаються питання територіальних суперечок. Першою та найбільш впізнаваною є проблема «двох Китаїв». Китайська Народна Республіка (КНР) вважає територію Республіки Китай (Тайвань). З точки зору КНР, Тайвань описується як сепаратистська провінція, яку необхідно возз'єднати з материковим Китаєм – у разі необхідності засобами сили. Згідно з політикою «Єдиного Китаю», дипломатія КНР докладает зусиль для того, аби якомога більше держав визнавали суверенітет саме КНР, а не РК [162]. Також широке коло спірних територій з іншими сусідніми державами досі залишається в Південно-Китайському морі [17].

Отже, зовнішня політика КНР демонструє системний та стратегічно орієнтований характер, спрямований на посилення її позицій у глобальній системі міжнародних відносин. Основним елементом такої політики є багатовекторний підхід, що дозволяє КНР інтегруватися у різні регіональні і глобальні процеси, балансує між економічними, політичними та безпековими інтересами. Ключовою ініціативою, яка визначає сучасний зовнішньополітичний курс Китаю, виступає «Один пояс, один шлях». Її впровадження слугує не лише інструментом економічної експансії, але й засобом укріплення зв'язків із країнами-партнерами, особливо у контексті периферійної дипломатії. Це сприяє зниженню ризиків у зовнішньому середовищі та забезпеченню стабільності для подальшого розвитку КНР.

Окрім того, активна співпраця з країнами Глобального Півдня свідчить про прагнення Китаю трансформувати наявний світовий порядок на основі нових принципів багатосторонності та рівноправного партнерства. У цьому контексті зовнішня політика Китаю набуває особливого значення для формування більш інклюзивної моделі глобального управління, що відповідає як національним інтересам КНР, так і потребам держав, які розвиваються.

2.3. Позиція КНР щодо російсько-української війни.

КНР офіційно декларує нейтралітет у питаннях російсько-української війни, проте, з урахуванням об'єктивних параметрів, китайська позиція постає комплексним явищем з багатьма характеристиками.

Перш за все, необхідно розглянути кроки, що були вжиті безпосередньо урядом КНР. 2 березня 2022 року газета «The New York Times» опублікувала статтю з посиланням на звіт західної розвідки, у якому зазначалося, що уряд Китаю звертався з проханням до уряду Росії відкласти вторгнення до закінчення зимових Олімпійських ігор 2022 року [181], що може прямо свідчити про обізнаність та, можливо, участь КНР у планах РФ. Проте Пекін спростував звинувачення, заявивши, що мета «такого роду риторики полягає в тому, щоб відвернути увагу та перекласти провину» [129]. Уже 15 березня 2022 року посол Китаю в США Цінь Ган написав коментар у «The Washington», у якому заявив, що «конфлікт між Росією та Україною не приносить користі Китаю», що «суверенітет і територіальну цілісність усіх країн, включаючи Україну, необхідно поважати, як і потрібно поважати законні потреби безпеки всіх країн» [134], а 29 квітня того ж року спікер Міністерства закордонних справ Китаю Чжао Ліцзянь назвав відносини між КНР і РФ «новою моделлю міжнародних відносин», яка передбачала «не спричиняти конфронтації чи нападати на інші країни», піднімаючись вище «моделі військового та політичного альянсу під час холодної війни» [38].

Посилаючись на російський парламент, «The New York Times» повідомила, що у вересні 2022 року Лі Чжаньшу, голова Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників і третій за рейтингом член Постійного комітету Політбюро КПК, звинуватив НАТО в розширенні поруч із Росією та сказав групі російських законодавців, що «ми повністю розуміємо необхідність усіх заходів, вжитих Росією» [140]. А в листопаді того ж року під час саміту G20 на Балі Китай заперечив проти того, щоб назвати «війною» вторгнення РФ в Україну від 24 лютого 2022 року [94].

Під час зустрічі між адміралом Дун Цзюнем і Сергієм Шойгу 31 січня 2024 року, китайський представник заявив, що військові РФ та КНР повинні зміцнювати взаємну довіру та розширювати співпрацю, щоб «підняти відносини між двома арміями на вищий рівень» [54]. Згідно зі стенограмою зустрічі, опублікованою Міноборони Росії, Дун заявив, що Китай продовжуватиме підтримувати Росію в «українському питанні» і, незважаючи на тиск з боку США і ЄС, «Китай не відмовиться від своєї встановленої політики, і зовнішній світ не буде заважати нормальній співпраці між Китаєм і Росією». Відповідаючи на запитання про заяви Дуна на прес-брифінгу, речник МЗС Китаю Ван Веньбін заявив, що позиція КНР залишається незмінною, і держава не надає військової допомоги жодній із сторін конфлікту [5]. У лютому 2024 року на 60-й Мюнхенській конференції з безпеки міністр закордонних справ КНР Ван Ї обговорив з українським колегою Дмитром Кулебою перспективи миру та заявив, що Китай не буде «продавати летальну зброю в зонах конфлікту» [172]. Проте, у квітні 2024 року Королівський Об'єднаний інститут оборонних досліджень встановив, що підсанкційне російське судно, яке перевозило зброю з Північної Кореї до Росії, пришвартувалося на китайській верфі в Чжецзяні [122].

Разом з тим, варто врахувати зусилля, що активізувалися в рамках дипломатичних зустрічей. 1 березня 2022 року міністри закордонних справ України та КНР Дмитро Кулеба та Ван Ї провели першу телефонну розмову з початку вторгнення. Китайські ЗМІ повідомляють, що Ван повідомив Кулебi, що він «надзвичайно стурбований» ризиком для мирного населення і що необхідно «максимально полегшити ситуацію, щоб запобігти ескалації конфлікту» [130]. Уже 9 березня президент КНР Сі Цзіньпін провів відеозустріч із президентом Франції Еммануелем Макроном і канцлером Німеччини Олафом Шольцем, під час якої він заявив, що Китаю «боляче бачити, як знову спалахує полум'я війни в Європі» і закликав країни сприяти мирним переговорам між Росією та Україною [56].

Визначальною постає й китайська позиція в ООН. 25 лютого 2022 року Китай утримався від голосування в Раді Безпеки ООН, що мало на меті засудити

російське вторгнення [131]. 2 березня 2022 року Китай приєднався до 35 країн, які утрималися від резолюції Генеральної Асамблеї ООН, що засудила агресію РФ та вимагала від Росії «негайного, повного та безумовного» виведення військ з України. Також у грудні 2023 року Китай проголосував проти засудження Росії в ООН [155].

Протягом 2024 року Сі Цзіньпін під час свого візиту до Франції повідомив Е. Макрону та президенту Європейської комісії Урсулі фон дер Ляєн, що Пекін не має наміру постачати зброю Москві та готовий розглянути питання матеріалів подвійного призначення, які уможливили військові зусилля Росії [101]. Показовим є те, що відразу після європейського турне Сі Цзіньпіна, В. Путін у травні відвідав Китай для зустрічі з китайським лідером, метою якої було поглиблення стратегічного партнерства між Росією та Китаєм [87].

Також КНР спрямовує дипломатію з метою задекларувати прагнення взяти участь у встановленні миру, зокрема за рахунок власних мирних ініціатив. 24 лютого 2023 року Китай до річниці вторгнення оприлюднив план із дванадцяти пунктів мирного плану, який закликає до припинення вогню та мирних переговорів [180]. Того ж дня Зеленський заявив, що готовий розглянути деякі аспекти пропозиції [86], тоді як МЗС Росії заявило, що вітає пропозицію Китаю [150]. Оскільки зміст даної пропозиції не був досяжним, то 23 травня 2024 року Китай представив новий мирний план уже з шести пунктів, проте, за словами критиків, до числа яких входить президент Зеленський, Москва закликала Пекін зірвати український мирний саміт у червні 2024 року в Швейцарії, на що, власне, й міг бути розрахований «китайський план» на протипагу українському [32].

Окремою важливою складовою є доступ до виробничих потужностей. У січні 2023 року видання «Bloomberg News» повідомило, що уряд США протистояв КНР щодо їхніх державних підприємств, які надають нелетальну допомогу Росії. Джерела відмовилися детально обговорювати будь-які докази, за винятком того, що допомога не повністю ухилилася від санкцій, «запроваджених США та їхніми союзниками» після вторгнення Росії в Україну [121]. У лютому того ж року агенція «The Wall Street Journal» повідомила, що, згідно з

інформацією російської митниці, китайські компанії передавали російським державним компаніям товари подвійного призначення [1, с. 8], такі як навігаційне обладнання, технології постановки перешкод і частини винищувачів [163]. Того ж місяця «Der Spiegel» повідомив, що компанія «Xi'an Bingo Intelligent Aviation Technology» проводить переговори щодо продажу дронів-камікадзе до РФ, проте китайські компанії назвали ці звіти неточними [179]. Згодом, як стало відомо за даними «The New York Times», що компанія «Poly Technologies» відправила на Барнаульський патронний завод достатню кількість зброї для виготовлення 80 мільйонів патронів [161]. Також Китай є ключовим постачальником до Росії нітроцелюлози, основного інгредієнта для сучасного пороху [132]. У березні 2023 року видання «Politico» повідомило, що в період з червня по грудень 2022 року китайські державні компанії, такі як «Norinco», відправляли товари подвійного призначення, включно з автоматами, деталями для дронів і бронежилетами, російським компаніям, які також направляли поставки через Країни Середнього Сходу, що мають відносини як з Росією, так і з Заходом [16]. Згідно з заявами високопосадовців США, з отриманих з Росії розвідданих стало відомо, що КНР розглядає можливість постачання країні-агресору летальної допомоги [110]. А у 2023 році Іжевський електромеханічний завод «Купол» почав виробництво безпілотників-камікадзе для російської армії з використанням китайських двигунів і деталей [63]. Згідно з джерелами «Reuters», що «Купол» створив завод у Китаї та поставив до Росії сім безпілотників «Garbiya-3» на початку 2024 року. При цьому китайські офіційні особи заявили, що не знали про виробничу діяльність [68]. Водночас варто відзначити, що з моменту вторгнення такими китайськими технологічними рішеннями, як дрони «DJI», користувалися як Україна, так і Росія. Зокрема, у жовтні 2023 року український уряд оголосив про закупівлю 4000 безпілотників «DJI» [81].

Зрештою, важливою характеристикою зовнішньополітичних відносин, особливо в контексті активної економічної політики Китаю, є рівень торгівлі. Після впровадження міжнародних санкцій, ініційованих США, Великою

Британією, ЄС і Японією, Китай заявив, що не приєднається до них, а загальний обсяг торгівлі КНР з РФ у 2022 році становив рекордні 190 млрд дол. США [52]. У тому ж році на Китай припадало 40% російського імпорту [139], а у першому півріччі 2023 року на моделі китайських автокомпаній припадало більше третини всіх продажів у Росії [40]. У 2023 році загальний товарообіг Китаю з Росією досяг нових рекордних 240 млрд дол. США [50]. Залежність Росії від китайського юаня, починаючи з 2022 року, значно посилилася – частка юаня в торгівлі на фондовому ринку в РФ зросла з 3% до 33% [139]. Разом з тим, до початку російсько-української війни Китай надавав перевагу торговим маршрутам, які проходили через Росію, водночас через санкції у КНР почали перелаштовуватися на дорожчий «Середній коридор», що також отримав більше інвестицій із суміжних країн Європи та Середнього Сходу [159].

Таким чином, зовнішньополітична позиція КНР у контексті російсько-української війни характеризується багатовимірністю, що відображає стратегічні, економічні та дипломатичні інтереси держави. Попри офіційне декларування нейтралітету, Китай фактично дотримується стратегії гнучкої підтримки Росії, спрямованої на зміцнення двосторонніх відносин, уникнення прямої конфронтації із Заходом та забезпечення власних економічних і політичних пріоритетів. Дипломатична риторика КНР включає заклики до мирних переговорів і висловлення занепокоєння ситуацією, однак уникає засудження дій РФ і подекуди демонструє розуміння її аргументів, зокрема на міжнародних платформах, таких як ООН. Економічна взаємодія між Китаєм і Росією досягає рекордних показників, що свідчить про зростання економічної залежності Росії від Китаю, особливо в умовах міжнародних санкцій. Водночас Пекін активно адаптує логістичні маршрути, зміцнюючи зв'язки з іншими регіонами для диверсифікації своїх економічних ризиків. Хоча Китай офіційно заперечує надання військової допомоги, факти непрямої участі через постачання товарів подвійного призначення та компонентів вказують на його співучасть у підтримці військових спроможностей РФ. Така позиція КНР спрямована на збереження балансу між стратегічною співпрацею з Росією і прагненням

уникнути відкритого конфлікту із Заходом, що дозволяє Китаю мінімізувати ризики для власної репутації та посилювати вплив у глобальній геополітиці.

РОЗДІЛ 3. ПОТОЧНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

3.1. Відносини в трикутнику Китай-Росія-Північна Корея.

У контексті посилення взаємодії на тлі західних санкцій, назрівають припущення про створення стратегічного трикутника Китай-Росія-Північна Корея, оскільки ряд дипломатичних подій закладають підґрунтя для подібних розрахунків. 28 березня 2024 року РФ наклала вето на резолюцію РБ ООН, що передбачала продовження діяльності Комітету із санкцій Групи експертів ООН щодо КНД на дванадцять місяців. КНР утрималася від даної резолюції, при тому інші члени РБ ООН проголосували за продовження мандата комітету. У відповідь США засудили голосування Росії та критично стверджували, що утримання Китаю «вкотре показало Раді Безпеки, яку позицію вона займає щодо стримування Пхеньяну» [152].

Додаткове голосування Росії та Китаю в РБ ООН посилює у Групі експертів ООН у Вашингтоні побоювання щодо появи у Північно-Східній Азії тристоронньої осі Китай-Росія-КНДР. Стовпами для даного ймовірного тристороннього пакту в достатній мірі виступило спільне бажання виснажити військовий потенціал США, спільна підтримка повномасштабного вторгнення Росії в Україну та прагнення підвищити боєготовність їхньої військово-технічної техніки. Спільні реваншистські амбіції Росії, Китаю та Північної Кореї, які включають нехтування державним суверенітетом інших країн, додають ще один аргумент до ймовірності створення цієї тристоронньої стратегічної осі. Як стверджують аналітики А. Кендалл-Тейлор та Р. Фонтен, поряд з Іраном Росія, Китай і Північна Корея сформували «вісь потрясінь», яка прагне змінити світовий порядок [106]. Водночас, хоча одночасне розширення співпраці Росії з Китаєм і Північною Кореєю викликає занепокоєння, тристоронній вимір не слід перебільшувати. На відміну від чіткого розподілу на блоки за часів холодної війни, зараз ні Москва, ані Пекін не бажають твердо визнати існування тристоронньої осі з Пхеньяном. Складна динаміка між РФ, КНР і КНДР

відображає різні стратегічні інтереси, історичну напруженість і відмінні перспективи регіональної безпеки. Ці протиріччя кидають виклик наративу єдиної тристоронньої осі, але не перешкоджають кардинальним змінам глобального порядку.

Оскільки відносини РФ та КНР із Заходом погіршилися в останні роки, обидві країни з тривогою сприйняли безпековий слід США в Індо-Тихоокеанському регіоні. У 2023 році китайські ЗМІ попереджали про «жахливі наслідки» для безпеки у результаті «НАТОВізації» Індійсько-Тихоокеанського регіону, що може статися у результаті об'єднання зусиль тристороннього партнерства США, Південної Кореї та Японії з АУКУС (Австралія, Велика Британія, США) та Чотиристороннім діалогом з питань безпеки (Австралія, Індія, США, Японія) [100].

Китайський аналітик Чжао Лун зазначає, що тристороння вісь суперечить опозиції Китаю двосторонньому «мисленню друга і ворога». Лун стверджує, що всі три актори просто мають спільне бажання запобігти нападу на конкретні країни та боротися з «менталітетом холодної війни» Заходу [116]. Хоча твердження Луна відображають давні наративи КПК, вони все ж підкреслюють обмеження відносин КНР з РФ та КНДР.

Оскільки у другій половині 2023 року почалися поставки Північною Кореєю зброї до Росії, Китай чинить опір тиску США щодо обмеження поставок зброї Пхеньяном і надає невелику матеріально-технічну допомогу цьому експорту. У жовтні 2023 року тодішній спецпредставник США з питань політики в Північній Кореї Сон Кім підняв з китайським колегою Лю Сяоміном питання про військову співпрацю КНДР і РФ. Китай не став задовольняти прохання США про застосування важелів впливу на поведінку Північної Кореї [174], – зрештою підсанкційне російське судно «Ангара», яке перемістило тисячі контейнерів з північнокорейськими боєприпасами в російські порти, з лютого 2024 року тепер перебуває на верфі в східній провінції Чжецзян [123].

Варто додати, що стимулююча роль КНР у торгівлі між КНДР і РФ зумовлена не лише антиамериканізмом, оскільки Китай також має стратегічні

пріоритети. Напередодні зустрічі В. Путіна з лідером КНР Сі Цзіньпінем у травні 2024 року, увагу Пекіна привернула стримуюча роль кордону РФ та КНДР для виходу Китаю до Японського моря. Стаття від травня 2024 року, співавторами якої є чотири експерти з Даляньського морського університету, стверджувала, що доступ до Японського (Східного моря) моря сприятиме розвитку арктичної торгівлі Китаю та розвитку його бачення полярного «шовкового шляху» за ініціативою ОПОШ [133]. Щоб вирішити цю проблему, і РФ, і КНР погодилися вести «конструктивний діалог» з КНДР щодо дозволу китайським суднам здійснювати навігацію з річки Туманган до Японського моря [27]. Запит Китаю має юридичне підґрунтя, оскільки його доступ до річки Туманган був кодифікований радянсько-китайською угодою про кордон 1991 року [11].

Також неоднозначним виглядає ставлення КНР до «ядерної» політики КНДР. З одного боку, Китай відкидає думку про те, що ядерні погрози з боку Північної Кореї є агресивним в односторонньому порядку, і пояснює кризу на Корейському півострові розривом дипломатичних відносин між зовнішніми зацікавленими сторонами [58]. З іншого боку, Китай вважає ескалаційні дії КНДР каталізатором для розгортання США додаткових стратегічних ядерних засобів в Індо-Тихоокеанському регіоні [135]. Тож, незважаючи на інтенсифікацію російсько-китайської співпраці та різке розширення співпраці Росії та КНДР у сфері безпеки, питання створення тристоронньої вісі між трьома країнами не займає перші рядки у порядку денному цих держав.

Таким чином, у контексті погіршення відносин між Росією, Китаєм та Заходом, набувають популярності припущення щодо формування стратегічного трикутника Китай-Росія-Північна Корея. Зокрема, голосування Росії в РБ ООН у березні 2024 року, де вона наклала вето на продовження мандата Комітету з санкцій щодо КНДР, а Китай утримався, посилює побоювання щодо створення тристороннього альянсу. Це співробітництво, ймовірно, ґрунтується на спільному інтересі ослаблення впливу США, підтримці Росією агресії в Україні та розвитку військової техніки. Однак, незважаючи на це, складні відносини між країнами та різні стратегічні інтереси ставлять під сумнів можливість

формування стабільної осі. Китай, зокрема, зберігає обережність щодо співпраці з Росією і Північною Кореєю, обмежуючи свою участь у військових поставках та не готовий повністю підтримати військову політику Пхеньяна. Таким чином, хоча співпраця між цими державами має потенціал, реальність тристороннього союзу залишається малоімовірною через національні інтереси та стратегічні розбіжності.

3.2. Відносини КНР із США.

Відносини між Китаєм і США від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну залишаються складними й такими, що можна охарактеризувати як достатньо конкурентні. Ключові чинники конфронтації можна позначити у політичному та економічному вимірах.

Щодо політичного вектору, то однією з головних точок напруження можна визначити питання статусу Тайваню. За період 2022-2024 рр. відправною точкою, що трактувалася як загроза потенційного розгортання воєнних дій світового масштабу, став візит тодішнього спікера Палати представників США Ненсі Пелосі до РК у 2022 році. Сприймаючи даний дипломатичний акт як загрозу власному національному суверенітету, КНР припинила низку військових контактів із США, що спровокувало загострення ситуації навколо Тайванської протоки. Попри спроби відновлення діалогу в 2023 році та помірну нормалізацію відносин, обидві сторони продовжують займати відмінні позиції щодо статусу Тайваню: якщо КНР наполягає на політиці суверенітету «єдиного Китаю» на чолі з КПК, то США офіційно підтримують політику «одного Китаю», проте продовжують надавати РК військову та дипломатичну підтримку [107].

Геополітичні розбіжності також загострюються через критику США щодо порушень прав людини в Сіньцзяні, Гонконгу та Тибеті, а також через підтримку Китаєм Росії в контексті війни в Україні. Ці питання підсилюють негативне сприйняття Китаю й серед американської громадськості: згідно з опитуванням

«Chicago Council on Global Affairs» 58% громадян США вважають зростання впливу КНР загрозою, що може зумовити подальші різкі кроки США на політичному рівні [107].

Окремим аспектом протистояння виступає економічна конкуренція, що прямо витікає з політичного виміру. Зокрема, через звинувачення у шпигунстві, США у 2019 році ввели санкції проти китайських технологічних компаній, таких як «Huawei», наслідком чого стало обмеження експорту передових мікрочипів до Китаю, що посилює суперництво у сфері високих технологій [9].

Разом з тим, економічні відносини КНР-США за ширший період може продемонструвати іншу динаміку. Одним з прикладів, що варто розглянути, є валютні резерви – КНР надає перевагу активам, деномінованим у доларах, включаючи казначейські цінні папери США [148, с. 44-45]. Після світової фінансової кризи 2007-2008 років китайські політики та широка громадськість стали розглядати інвестування в США як надмірне піддавання Китаю нестабільності [115, с. 61-62], тим не менш, КНР залишається основним власником казначейських цінних паперів США, хоча їх сума з 2022 року і зменшилася [60]. У торгових питаннях США отримують користь від попиту Китаю на їхню експортну продукцію, який швидко зростав з 2000 року принаймні до 2021 року, а станом на 2021 рік Китай був третім за величиною ринком для експортних товарів США [148, с. 44]. Недорогий китайський експорт до США підвищує купівельну спроможність американських споживачів та збільшує прибуток американського бізнесу [148, с. 44-45].

Окремим показником слугує інвестиційна політика. Прямі інвестиції США в материковий Китай охоплюють широкий спектр виробничих секторів – американські компанії уклали угоди про створення понад 20 000 спільних підприємств, договірних спільних підприємств і підприємств, що повністю належать іноземним державам. Сукупні інвестиції США в КНР до розгортання ініціативи ОПОШ оцінюються в 48 млрд дол. США [151].

Також попит США на трудомісткі товари перевищує внутрішнє виробництво: КНР має обмежувальну торгову практику в материковому Китаї,

що включає широкий спектр бар'єрів для іноземних товарів і послуг, часто спрямованих на захист державних підприємств. Ці практики включають високі тарифи, відсутність прозорості, вимогу до фірм отримувати спеціальний дозвіл на імпорт товарів, непослідовне застосування законів і правил, а також використання технологій іноземних компаній в обмін на доступ до ринку. Членство КНР у СОТ включає мету з подолання цих перешкод. Тим не менш, інвестування США в КНР все ж демонструє тривалий період вигоди для даного напрямку співпраці.

У той же час існують й економічні чинники, що могли загострювати протистояння. Зокрема, Китай з 2003 по 2014 рік займався валютними маніпуляціями [156, с. 3]. Економіст Інституту міжнародної економіки Петерсона К. Фред Бергстен зазначив, що протягом цього періоду «Китай купував понад 300 млрд доларів щорічно, щоб протистояти зростанню своєї валюти шляхом штучного підтримання курсу долара та юаня на високому рівні. У такий спосіб, конкурентна позиція Китаю була зміцнена на 30-40% на піку валютних маніпуляцій, що пояснює більшість великих торговельних профіцитів Китаю, які досягли приголомшливих 10 відсотків від усього ВВП у 2007 році» [20]. Валютні маніпуляції КНР стали предметом конфлікту зі США. Внутрішні політичні лідери в США чинили тиск на адміністрацію Б. Обама, щоб вона зайняла жорстку позицію щодо Китаю та змусила КНР підвищити вартість своєї валюти. Це включало й те, що до Конгресу США було подано закон, який закликав Президента запроваджувати мита на китайський імпорт, поки Китай не належним чином оцінює власну валюту [91].

У 2014 році Китай припинив валютні маніпуляції, оскільки зростання китайської економіки сповільнилося, а китайські інвестори зробили більше інвестицій за межі країни, що призвело до падіння вартості юаня по відношенню до долара, а також до зменшення запасів Китаю [69], що сприяло нормалізації відносин з США. Проте, уже через п'ять років, за каденції Д. Трампа у серпні 2019 року у рамках «торгових війн» Міністерство фінансів США визнало Китай валютним маніпулятором. Хоча вже в січні 2020 року Сполучені Штати зняли

таке позначення, зокрема в рамках першої фази зусиль щодо досягнення угоди для завершення «торгової війни» [141].

У такий спосіб, відносини між КНР та США після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну характеризуються високою конкуренцією в політичному та економічному контекстах. Особливе політичне напруження зосереджене навколо питання Тайваню. Разом з тим, економічна конкуренція проявляється через санкції США проти китайських технологічних компаній та обмеження у сфері високих технологій. Однак Китай залишається основним інвестором в американські активи, зокрема казначейські цінні папери. Водночас, торгові відносини зберігають вигідний характер для обох країн, особливо через експорт китайських товарів, що підвищує купівельну спроможність американських споживачів. При цьому, стратегічне суперництво між Китаєм та США залишається помітним.

3.3. Відносини КНР з Глобальним Півднем.

Формування формату взаємодії Південь-Південь заглиблюється у період середини XX століття – перші тенденції можна простежити від Азійсько-Африканської конференції, що відбулася 1955 року в місті Бандунг, Індонезія. Конференція була в основному розцінена як майданчик для взаємодії країн Глобального Півдня, а тодішній президент Індонезії Сукарно назвав її «першою міжконтинентальною конференцією кольорових народів в історії людства» [8, с. 343]. Незважаючи на вступну промову Сукарно про конференцію, у минулому вже відбувалися заходи, подібні до даної конференції. Тим не менш, Бандунзька конференція стала особливою у контексті формування взаємодії Південь-Південь, оскільки це був перший випадок, коли країни, що були присутні, більше не були колоніями віддалених європейських держав [8, с. 343]. Конференція була спонсорована Бірмою, Цейлоном, Індією, Індонезією та Пакистаном, і в ній взяли участь 29 незалежних країн, зокрема Китай, а також Афганістан, Бірма,

Камбоджа, Цейлон, Єгипет, Ефіопія, Золотий Берег, Індія, Індонезія, Іран, Ірак, Японія, Йорданія, Лаос, Ліван, Ліберія, Лівія, Непал, Пакистан, Філіппіни, Саудівська Аравія, Судан, Сирія, Таїланд, Туреччина, Демократична Республіка В'єтнам, Держава В'єтнам і Королівство Ємен [8, с. 344]. Кожна країна підтримала продовження зусиль з деколонізації, які відбувалися в той час як в Африці, так і в Азії. Незважаючи на те, що багато країн не погодилися з окремими питаннями, Бандунзька конференція «стала першим серйозним прикладом колективного опору постколоніальних країн домінуванню Заходу в міжнародних відносинах» [8, с. 344]. Реагуючи на дану тенденцію, вже в 1978 році ООН створила Відділ співробітництва Південь-Південь для сприяння торгівлі та співпраці Південь-Південь в рамках своїх установ [173]. Співпраця Південь-Південь досягла успіху в зменшенні залежності від програм допомоги розвинутих країн і в створенні зміни в міжнародному балансі сил [157].

Однією з ключових цілей співпраці стали зміцнення та покращення економічних зв'язків, що у ХХІ столітті виявилось у прямій сфері інтересів КНР. Деякі з галузей, які «південні» країни-учасники ініціатив розраховували розвинути, включали спільні інвестиції в енергетику та нафту, а також спільний банк. Серед інших регіональних торгових угод [164], досягнутих під час саміту 2009 року, було підписання Венесуелою нафтової угоди з Південною Африкою та меморандуму про взаєморозуміння зі Сьєрра-Леоне щодо створення спільної гірничодобувної компанії. Тим часом Бразилія, випереджаючи багатьох традиційних донорів, розробила все більш успішну модель надання допомоги за кордоном у розмірі понад 1 млрд дол. США на рік, яка зосереджується на технічній експертизі та передачі знань і досвіду. Більшість бразильської допомоги виділяється Африці, зокрема португаломовним африканським країнам, і Латинській Америці [7]. Бразильська форма допомоги розвитку Південь-Південь була названа «глобальною моделлю в очікуванні» [30]. Варто відзначити, що ці два континенти мають сумарно понад чверть світових енергетичних ресурсів. Це включає запаси нафти та природного газу в Болівії,

Бразилії, Еквадорі, Венесуелі, Алжирі, Анголі, Лівії, Нігерії, Чаді, Габоні та Екваторіальній Гвінеї [120].

Однією з проблем співпраці Південь-Південь була відсутність достатнього капіталу для створення банку Південь-Південь як альтернативи МВФ і Світовому банку, що відкрило широкі можливості для КНР у меті встановлення власного лідерства в регіоні. Ситуація змінилася із запуском двох нових «південних банків». На шостому саміті країн БРІКС у липні 2014 року на той час п'ять членів організації схвалили заснування Нового банку розвитку (НБР), з основним фокусом на кредитуванні для інфраструктурних проєктів. У якості штаб-квартири було обрано китайське місто Шанхай. Паралельно було укладено Угоду про резерви на випадок непередбачених витрат, щоб надати країнам БРІКС альтернативи Світовому банку та Міжнародному валютному фонду в часи економічних труднощів, захистити їхні національні економіки та зміцнити свої позиції у світі. Російська Федерація вносить 18 мільярдів доларів США в СРА, які будуть зараховані п'ятьма партнерами на загальну суму понад 100 мільярдів доларів США. Уже у 2015 та 2016 роках тривала активна робота з розробки механізмів фінансування інноваційних проєктів за рахунок ресурсів нового банку [79, с. 344].

Другим новим банком став Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ), що також був створений для фінансування інфраструктурних проєктів. Головний офіс банку, який очолює Китай, розташований у Пекіні. До 2016 року понад 50 країн висловили зацікавленість у приєднанні, в тому числі низка розвинених країн, включаючи Францію, Німеччину, Республіку Корея (Південна Корея) та Велику Британію [59, с. 621].

Окремим середовищем китайського впливу стало створення Азійсько-Тихоокеанської зони вільної торгівлі, яка, згідно з баченням КНР, переважить існуючі двосторонні та багатосторонні угоди про вільну торгівлю в регіоні. Саміт Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва в листопаді 2014 року схвалив Пекінську дорожню карту щодо завершення техніко-економічного обґрунтування до кінця 2016 року [59, с. 621].

Закордонні спеціальні економічні зони (СЕЗ) Китаю є ще одним прикладом співпраці у рамках Південь-Південь [127, с. 182]. З 1990 по 2018 рік китайські підприємства створили одинадцять СЕЗ в Африці на південь від Сахари та у Середньому Сході, включаючи: дві в Нігерії, та по одній в Замбії, Джибуті, Кенії, на Маврикії, Мавританії, Єгипті, Омані й Алжирі [127, с. 177]. Загалом уряд КНР дотримується принципу невтручання, залишаючи роботу над створенням таких зон китайським підприємствам, хоча влада й надає підтримку у вигляді грантів, позик і субсидій, у тому числі через Китайський фонд розвитку Африки. Форум китайсько-африканського співробітництва активно просуває ці СЕЗ. Як резюмує професор Національний військового коледжу США Д. С. Мерфі, ці зони «мають на меті перенести успіхи розвитку Китаю в інші країни, збільшити бізнес-можливості для китайських виробничих компаній, уникнути торговельних бар'єрів шляхом створення зон у країнах із преференційним торговим доступом до важливих ринків і створити позитивне бізнес-середовище для китайських малих і середніх підприємств, які інвестують у ці регіони» [127, с. 177].

До інших організацій співробітництва Південь-Південь, що сприяють розбудові китайської інвестиційної мережі, можна віднести також Форум співробітництва Китаю та арабських держав і Форум китайсько-африканського співробітництва, що має значний компонент політичної співпраці на додаток до задекларованого економічного спрямування [127, с. 60].

У рамках своєї ідеологічної відданості співробітництву Південь-Південь, а також керуючись прагматичним бажанням збільшити інвестиційні прибутки через підвищення продовольчої безпеки, КНР створила низку демонстраційних центрів сільськогосподарських технологій в Африці [127, с. 182], що виступає дуже помітним компонентом сільськогосподарської співпраці між Китаєм та африканськими країнами. Функція цих центрів полягає в тому, щоб передавати сільськогосподарський досвід і технології з Китаю в країни Африки, що розвиваються, а також створювати ринкові можливості для китайських компаній в сільськогосподарському секторі [127, с. 184]. Китай вперше оголосив про створення демонстраційних центрів сільськогосподарських технологій на

зустрічі Форуму китайсько-африканського співробітництва у 2006 році. У період з 2006 по 2018 роки було відкрито 19 таких центрів, усі вони розташовані в Африці на південь від Сахари [127, с. 184]. Станом на 2023 рік демонстраційні центри сільськогосподарських технологій існують у 24 країнах Африки [153, с. 173].

Таким чином, формування взаємодії Південь-Південь, що розпочалося в середині ХХ століття, на сьогодні набуло рівня сталого співробітництва. У рамках поточної політики, Китай активно розвиває спеціальні економічні зони в Африці та реалізує проекти в аграрному та індустріальному секторах, що сприяє закріпленню політичного та економічного впливу Пекіну в регіоні.

3.4. Ініціатива «Один пояс – один шлях» після початку російсько-української війни.

Ключовою проблемою останніх кількох років навколо ініціативи ОПОШ стало сповільнення очікуваних темпів проекту, що спершу було зумовлено всесвітнім економічним спадом періоду пандемії «COVID-19» та пов'язаних з нею обмежень, а потім, починаючи з 2022 року, розгортанням повномасштабної російсько-української війни. Проблематика війни включає у тому числі введення санкцій проти РФ – оскільки значна частина європейського маршруту ОПОШ прокладалася через територію Росії, то політика Заходу унеможливила продовження зовнішньої торгово-економічної діяльності КНР у тому ж форматі, що існував раніше. У зв'язку з цим, подальше розгортання ОПОШ ризикувало отримати скептичне ставлення з боку світової спільноти. Попри це, наступні зусилля КНР принесли позитивні оцінки.

Відтак, у 2023 році академік приватного університету «Istanbul Nişantaşı University» Суха Ататюре заявив, що протидія Сполучених Штатів ініціативі «Один пояс, один шлях» пов'язана з тим фактом, що їм не вистачає спроможності реалізувати конкуруючий проєкт [15, с. 40]. Паралельним

проблемним питанням навколо ОПОШ стало твердження, що інвестиції КНР сприяють потраплянню країн-реципієнтів у боргову пастку. У тому ж році доцент Університету Гонконгу Остін Стрендж дійшов висновку, що проєкту ОПОШ не підтверджує наратив боргової пастки [160, с. 15-16]. Щодо питання ширшої критики ОПОШ, Стрендж пише, що непередбачені негативні наслідки можуть бути результатом глобальних інфраструктурних проєктів загалом, додаючи посилання на приклади проблем, пов'язаних із закордонними проєктами Японії та Південної Кореї, а отже подібні випадки не є специфічною проблемою ОПОШ чи КНР [160, с. 58-59].

Також професор Лондонської школи економіки К. Джин пише, що твердження відносно того, що КНР вводить позичальників у боргову пастку, є оманливим [103, с. 280]. Джин зауважує, що більшість боргів країн-учасниць ОПОШ стосується їх зобов'язань перед міжнародними організаціями або приватними установами, такими як хедж-фонди, і їх обсяги значно перевищують борги перед КНР [103, с. 280-281].

На сучасному етапі, оскільки ініціатива ОПОШ вступає в друге десятиліття свого розгортання, то Пекін зосереджується на доопрацюванні дрібних деталей амбітного проєкту ОПОШ, що стартував у 2013 році. Сучасні тенденції демонструють, що наступна ітерація ОПОШ схильна відійти від стратегії суцільного масштабного проєкту на користь менших, проте високоякісних локальних ініціатив. Зокрема, особлива увага приділяється «зеленій» економіці, а міністр закордонних справ КНР Ван Ї під час прес-конференції на початку березня 2023 року зазначив, що Китай «подвоїть зусилля для побудови зеленого Шовкового шляху» [176].

У результаті 2023 рік став дійсно найбільш «зеленоорієнтованим» роком для ОПОШ, коли інвестиції в зелену енергетику досягли 9,5 млрд дол. США. Інвестиції у видобуток корисних копалин, зелені технології, включаючи електромобілі та батареї, а виробництво та передачу зеленої енергії, тепер є ключовими елементами стратегічної структури Китаю для реалізації зовнішніх інвестиційних проєктів [175].

Виходячи з цього, прослідковується тенденція, що КНР прагне розвивати свій політико-економічний вплив через лідерство в екологічно чистих галузях промисловості, які зараз стають основою порядку денного сталого розвитку. Більше того, у рамках посилення тиску з боку США та їх партнерів, які прагнуть обмежити доступ Китаю на ринок до своїх національних «зелених» галузей промисловості, Пекін нарощує «зелені» інвестиції в Південно-Східній Азії для перенаправлення експорту, прибережних ланцюжків поставок і консолідації регіонального впливу. Зокрема, Китай виділив країнам Південно-Східної Азії близько 3 млрд дол. США на проекти з відновлюваної енергетики у 2019–2023 роках. Багато з цих проектів зосереджені на гідроенергетичних ресурсах регіону, зосереджених у країнах уздовж річки Меконг, таких як Лаос і В'єтнам. Гідроенергетичний потенціал Південно-Східної Азії може збільшити екологічність енергетичного балансу як для Китаю, так і для регіону – а транскордонна торгівля електроенергією виступає додатковим джерелом прибутків від даних інвестицій [55, с. 7].

На додачу, угода про торгівлю електроенергією між Лаосом і Китаєм, підписана в 2023 році, дозволить КНР імпортувати надлишок гідроелектроенергії з Лаосу, що, ймовірно, сприятиме декарбонізації електроенергії на півдні Китаю. Тим часом, коли Китай прагне забезпечити постачання ресурсів і сировини для розвідки, Індонезія та Філіппіни, що виробляють близько 45% світового виробництва нікелю, спонукали такі великі компанії, як провідний китайський виробник літій-іонних акумуляторів «CATL», інвестувати в розробку електромобілів [57].

Південно-Східна Азія також стає критичним елементом геоекономічної стратегії Пекіна в світлі зростаючої конкуренції великих держав між КНР і Заходом. Антидемпінгове розслідування китайських сонячних панелей у США, виключення «іноземних компаній, що викликають занепокоєння» від стимулів відповідно до Закону про зниження інфляції, а також підвищення американських мит на китайські електромобілі ускладнюють все більше ринкові перспективи

Китаю в США та Європі. Водночас ЄС планує запровадити податок до 48% на китайські електромобілі [34].

Оскільки доступ до зеленого ринку на Заході скорочується, то очікується, що Китай використає потенціал для зростання в Південно-Східній Азії. У першому кварталі 2024 року продажі електромобілів у регіоні зросли вдвічі порівняно з 2023 роком, при цьому китайські бренди займали понад 70% від загального обсягу продажів електромобілів. Експорт сонячних батарей з Китаю в регіон також збільшувався приблизно на 12,5% щорічно з 2019 по 2023 рік [55, с. 16]. Китай також активно розширює виробництво електромобілів у Таїланді. Крім того, Пекін розглядає регіон як корисну «буферну зону» для ближнього узбережжя своїх ланцюгів постачання «зеленої» промисловості, щоб обійти високі західні тарифи. Наприклад, В'єтнам і Малайзія, користуючись дворічним звільненням США від тарифів, наданим у 2022 році, стали другим і третім за величиною виробниками фотоелектричної енергії відповідно [143].

У свою чергу, КНР досягає політичного впливу за рахунок економічного закріплення у тих країнах, що приймають інвестиції, кредити та іншу китайську допомогу. Зокрема, завдяки ОПОШ Китай відіграє провідну роль у розвитку інфраструктури в Камбоджі. У 2017 році Китай профінансував приблизно 70% розвитку доріг і мостів у Камбоджі – а вже до 2023 року почала працювати швидкісна магістраль між Сіануквілем і Пномпенем [85, с. 29], що станом на 2024 рік є найбільшим проєктом у рамках ОПОШ у Камбоджі [62, с. 132]. У той же час уряд КНР описує Ефіопію як міст між ініціативою ОПОШ і розвитком Африки, заявляючи, що відносини між двома країнами є моделлю співпраці Південь-Південь і «пілотною програмою для співпраці між Китаєм і Африкою у сфері виробничих потужностей» [84, с. 222-223].

Водночас, новітні напрямки ОПОШ не обмежуються виключно країнами Глобального Півдня. Прикладом реалізації ініціативи в Європі є Греція, що приймає найуспішніший портовий проєкт за ОПОШ станом на 2024 рік, а саме – порт у Піреї [62, с. 67]. Включення порту як частини ОПОШ стало одним із механізмів, за допомогою якого КНР зміцнює свої відносини з Грецією після

посилення напруги у відносинах між ЄС і Грецією [62, с. 67], що, у перспективі, є розрахунком на поширення китайського впливу на європейському континенті. Окрім того, принаймні станом на 2024 рік, Угорщина та Сербія також є двома основними європейськими прихильниками ОПОШ [71].

Варто відзначити, що Італія була єдиною країною G7, яка була партнером у розвитку ОПОШ, будучи залученою з березня 2019 року, проте в липні 2023 року заявила про свій намір вийти з ОПОШ [72], а прем'єр-міністр Джорджія Мелоні заявила, що проєкт не приніс реальної користі для економіки Італії [105].

Одним із найбільш галузевих інтегрованих з ОПОШ проєктів на сьогодні є Китайсько-Лаоська залізниця, лаоська ділянка якої, у свою чергу, є частиною китайсько-лаоського економічного коридору [62, с. 129].

Отже, останні роки стали випробуванням для ініціативи ОПОШ, зокрема через сповільнення темпів її реалізації, зумовлене пандемією COVID-19 та, починаючи з 2022 року, війною РФ проти України, адже санкції проти РФ ускладнили здійснення китайських економічних зв'язків через Росію. У контексті посилення конкуренції з Заходом, Китай нарощує «зелені» інвестиції в країни, що розвиваються, що сприяє посиленню економічному країни.

РОЗДІЛ 4. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПРЕТЕНЗІЇ КНР

4.1. Тайвань як об'єкт територіальних претензій КНР.

Відносини між материковим Китаєм (Китайська Народна Республіка) і Тайванем (Республіка Китай) виступають складним геополітичним явищем. Оскільки обидві сторони розглядають політику «єдиного Китаю» на засадах власного суверенітету, то їхні територіальні претензії постають дзеркальними, що унеможливлює досягнення консенсусу. Через існуючі суперечки щодо статусу Тайваню, наявні зв'язки також не визначаються обома сторонами як дипломатичні відносини.

Для розуміння поточної політичної ситуації навколо Тайваню важливо розуміти історичний контекст динаміки проблеми. Відносини набули напруженого характеру внаслідок суперечки щодо політичного статусу Тайваню після того, як управління островом було передано від Японії до Республіки Китай у 1945 році, а також через подальший розкол між КНР і РК у 1949 році в результаті відступу РК на острів після поразки в громадянській війні в Китаї. Основні питання полягають у тому, чи два уряди все ще перебувають у стані громадянської війни через Єдиний Китай, кожен з яких утримує один із двох «регіонів» або частини однієї країни (тобто за принципом «одна нація, дві держави»); чи можна їх об'єднати в рамках політики «одна країна, дві системи»; чи вони й надалі залишаться окремими країнами [70].

Після капітуляції Японії у рамках завершення Другої світової війни, адміністрація Тайваню 1945 року була передана від Японської імперії, що попередньо анексувала Тайвань під час Першої китайсько-японської війни, до РК. У 1949 році, унаслідок подій, що обернули громадянську війну в Китаї перевагою КПК, уряд РК на чолі з Націоналістичною партією Китаю (Гоміньдан) був евакуйований до Тайваню з метою встановлення тимчасової столиці в Тайбеї, у той же час проголошуючи, що він є законним урядом усього Китаю. КПК проголосила створення Центрального народного уряду зі столицею в

Пекіні, а Народно-визвольна армія згодом завоювала й придушила весь материковий Китай, хоча катастрофічна спроба висадки в Кінмень, несподіваний спалах Корейської війни та подальше втручання Америки припинив будь-які подальші плани вторгнення на Тайвань. Тоді обидві сторони увійшли в глухий кут і фактично припинили вогонь, але жодного перемир'я чи мирного договору так і не було підписано, тому досі тривають дебати щодо того, чи законно закінчилася громадянська війна [82, с. 79].

З того часу відносини на рівні КНР та РК мають обмежені контакти, характеризуючись динамікою напруженості та нестабільності. Перші роки фіксували військові зіткнення, у той час як дипломатично обидва уряди змагалися за те, щоб стати «законним урядом Китаю». За результатами встановлення демократичного ладу на Тайвані, перед РК постав вибір подальшого розвитку між досягненням правового статусу незалежності, або ж політичною приналежністю до материкового Китаю. КНР, як і раніше, вороже ставиться до будь-якої офіційної декларації незалежності та зберігає свої претензії на Тайвань, посиляючись на свій статус єдиного міжнародно визнаного уряду в усьому Китаї після прийняття Резолюції 2758 Генеральної Асамблеї ООН у 1971 році [144].

При цьому, позитивною динамікою можна охарактеризувати факт неурядових та напівдержавних контактів, що полягали у зростанні обміну товарами й послугами між двома сторонами, зокрема 2008 рік ознаменувався відкриттям діалогу про відновлення транспортного, поштового та торгового зв'язків між двома сторонами, які були розірвані з 1949 року. Дипломатичні контакти між двома сторонами загалом обмежувалися представниками Гоміньдану в РК [70].

Поточну динаміку відносин між КНР та РК можна охарактеризувати як таку, що перебуває у фазі загострення від 2016 року. На загальних виборах у Тайвані 2016 року Цай Інвень і Демократична прогресивна партія (ДПП) здобули переконливу перемогу [171]. Спочатку, у передвиборчих перегонах, Цай наслідувала стратегію Чень Шуйбяня, але після перемоги на виборах вона

отримала холодний прийом з боку КНР [170]. У своїй інавгураційній промові президент Цай визнала, що проведення переговорів навколо Консенсусу 1992 року не узгоджувалося з фактом того, що консенсусу було досягнуто. Вона назвала ці переговори стимулом до 20 років діалогу та обміну інформацією між двома сторонами. Цай висловила сподівання, що обміни триватимуть на основі цих історичних фактів, а також існування конституційної системи Республіки Китай і «демократичної волі тайванського народу» [75]. У відповідь Пекін назвав відповідь Цай «неповною контрольною роботою», оскільки Цай не погоджувалася зі змістом Консенсусу 1992 року [170]. У червні 2016 року материковий Китай перервав офіційні зв'язки через протоку [88], а будь-які обміни між протокою, що залишилися, відбувалися через неофіційні канали [61].

Починаючи з жовтня 2017, Цай Інвень задекларувала сподівання Тайваню, що сторони зможуть поновити відносини через протокою після 19-го Національного з'їзду КПК, і стверджувала, що тепер існує необхідність дослідити нові практики й ключові принципи, що виступають регуляторами такої взаємодії [168]. Натомість, президент Сі у промові на 19-му Національному Конгресі наголосив на суверенітеті КНР над усіма територіями, включаючи о. Тайвань. У той же час він наголосив на відкритості до початку переговорів і відновленням між КНР та РК «безперешкодного обміну», якщо Тайвань погодиться з принципами Консенсусу 1992 року [6].

У січні 2019 року у промові на честь 40-ї річниці «Послання співвітчизникам Тайваню» Сі Цзіньпін закликав до «мирного возз'єднання з Тайванем» відповідно до «принципу Єдиного Китаю» та Консенсусу 1992 року [31, с. 240]. З точки зору Сі Цзіньпіна, питання Тайваню виникло внаслідок слабкості Китаю, яка сягає часів «опіумних війн» та безпосередньо періоду по завершенню Другої світової війни, унаслідок якого «обидві сторони Тайванської протоки потрапили в особливий стан тривалої політичної конфронтації через громадянську війну в Китаї та втручання іноземних сил» [31, с. 240].

У відповідь Цай наголосила на тому, що за її каденції Консенсус 1992 року ніколи не погоджувався [138]. Згодом риторика Цай від задекларованого

несприйняття Консенсусу змінилася в напрямку його різкого відкидання, підкреслюючи відсутність необхідності обговорювати ті принципи, що материковим Китаєм уже сприймаються як синонім до формату «одна країна, дві системи» [90]. Цай, як політична прихильниця протестів у Гонконзі 2019-2020 років, висловила позицію, що доки вона залишатиметься лідером РК, вона ніколи не буде прийняти принцип «одна країна, дві системи» [169]. А після переобрання на посаду в січні 2020 року, Цай Інвень зробила заяву, що Тайвань вже став суверенною державою, що називається «Китайська Республіка», підкреслюючи, що політикум КНР повинен визнати дану ситуацію [112].

Варто відзначити, що настрої серед громадян РК набули значно більшої опозиційності до КНР після Гонконзьких протестів, а також унаслідок твердої позиції материкового Китаю протягом пандемії «COVID-19» проти членства Тайваню у Всесвітній організації охорони здоров'я [22]. Опозиційний Гоміньдан у 2020 році також обрав підхід дистанціювання від материкової частини Китаю, оголосивши подальший перегляд своєї непопулярної політики встановлення тісніших зв'язків з комуністичним Китаєм. А в березні 2021 року Джонні Чіанг, лідер Гоміньдану заперечив можливість для Тайваню прийняття принципу «одна країна, дві системи», аргументуючи це реакцією КНР на Гонконзькі протести, а також важливістю для населення Тайваню таких цінностей як політична свобода [23].

Управління економіки, торгівлі та культури Гонконгу в РК призупинило свою діяльність на невизначений термін у 2021 році, а слідом й Управління економіки та культури Макао [117]. У жовтні 2021 року Цай у своїй промові до дня Національного святкування заявила, що тайванський народ не буде змушений «піддатися» тиску материкового Китаю, і додала, що Тайвань продовжуватиме зміцнювати свою оборону [24]. КНР засудила промову Цай як «підбурювання до конфронтації та спотворення фактів» і підкреслила, що пошук незалежності Тайваню закриває двері для діалогу [39].

Новітній період загострення розпочався 2 серпня 2022 року, унаслідок візиту до РК тодішнього спікера Палати представників США Ненсі Пелосі. У

КНР даний візит був сприйнятий як такий, що порушує принципи визнання суверенітету КНР над всіма китайськими територіями. Як наслідок, у Пекіні було оголошено проведення з 4 по 7 серпня в шести зонах навколо о. Тайвань Національно-визвольною армією Китаю (НВАК) навчання з бойовою стрільбою [43]. Навчання з бойовою стрільбою не мали попередніх прецедентів протягом новітньої історії й проводилися у тих зонах, що територіальних водах та повітряному просторі острова мають найвищий рівень завантаженості [47]. Військові навчання передбачали запуск балістичних ракет, використання боєприпасів бойової стрільби, повітряних засобів та розгортання військово-морських сил з боку НВАК [109]. У відповідь РК розгорнула кораблі та авіацію. Дані події не розгорнулися у військове протистояння, хоча цей інцидент сприяв відчутному зростанню напруженості між сторонами. У Пекіні оголосили про завершення навчань 10 серпня, але також заявили, що регулярні «патрулі» будуть запуснені в Тайванській протоці [44]. Уже 10 серпня Управління КНР у справах Тайваню та Інформаційне управління Державної ради спільно опублікували першу білу книгу про статус Тайваню з 2000 року під назвою «Тайванське питання та возз'єднання Китаю в нову еру». У ньому КНР знову закликала Тайвань об'єднатися за формулою «одна країна, дві системи» [19].

Ще одна серія військових навчань розпочалася 8 квітня 2023 року після того, як президент Цай здійснила візит для зустрічі зі спікером США Кевіном Маккарті в Каліфорнії [46]. Пекін назвав цю операцію «Спільним мечем». Повідомляється, що Тайвань помітив 70 літаків і 11 кораблів, що наближалися з боку КНР. У перший день військових навчань одне з китайських суден здійснило постріл під час плавання поблизу острова Пінтань – найближчої точки між КНР і РК [128].

Разом з тим, у 2023 році кількість справ про шпигунство в РК різко зросла, досягнувши 16 за рік. З 2013 по 2019 рік Бюро розслідувань Міністерства юстиції Китаю зареєструвало 44 справи про шпигунство [51]. У вересні 2024 року в КНР засудили громадянина РК до дев'яти років ув'язнення за звинуваченням у

«сепаратизмі» – за даними Ради з материкових справ, це був перший випадок ув'язнення тайванця за такими звинуваченнями [42].

У 2024 році новообраний президент Тайваню Лай Цінде сказав у своїй інавгураційній промові, що «Китайська Республіка Тайвань є суверенною, незалежною державою, суверенітет якої знаходиться в руках народу» [95]. У відповідь на це КНР відновила мита на 134 товари з Тайваню, які раніше охоплювали угоду «ЕСФА» [48], а також провела спільні військові навчання з бойовою стрільбою навколо острова, що викликало занепокоєння щодо широкомасштабного збройного конфлікту [45].

У рамках прагнень встановити консенсус з «китайського питання» на міжнародній арені, президент КНР Сі звернувся до президента США Байдена з проханням змінити формулювання США, щоб чітко виступити проти незалежності РК, але США зберігають свою поточну позицію, підтверджуючи свою політику «Єдиного Китаю», не змінюючи її формулювань [92]. А в жовтні 2024 року американський виробник безпілотників «Skydio» потрапив під санкції КНР після того, як його продукція була схвалена для використання пожежними службами РК. Уряд КНР заборонив постачальникам комплектуючих та іншим підприємствам у Китаї вести справи зі «Skydio» [102].

У той же час, попри явну динаміку напруженості, взаємодія між КНР та РК триває, хоча й у «напівофіційному» форматі. Відповідні контакти підтримуються через Фонд обміну через протоки (SEF) й Асоціацію відносин через Тайванську протоку (ARATS). Незважаючи на те, що «SEF» і «ARATS» формально є приватними організаціями, обидві з них напряду керуються виконавчим урядом кожної зі сторін: «SEF» – Виконавчою Радою РК у справах материка, а «ARATS» – Управлінням у справах Тайваню Державної ради КНР. Керівники обох органів є штатними особами та не займають інших державних посад. Разом з тим, Гоміньдан і КПК продовжували підтримувати сталий діалог через форум Гоміньдан-КПК з 2006 по 2016 рік [146]. У РК зазначили, що форум допоміг зберегти взаємне політичне порозуміння між двома сторонами [136].

Таким чином, відносини між КНР та РК залишаються предметом тривалих геополітичних суперечок, основою чого постає прагнення досягнути реалізації політики «єдиного Китаю», що визначає територіальні претензії обох сторін. Сучасний стан демонструє новий період конфліктності, – при цьому мінімальний рівень взаємодії між сторонами зберігається за рахунок неофіційних каналів.

4.2. Спірні території КНР з РФ.

Проблема територіальних претензій між КНР та сусідніми країнами торкнулася також і РФ, що бере початок від періоду існування СРСР. У 1991 році КНР і СРСР підписали радянсько-китайську прикордонну угоду, яка мала на меті розпочати процес вирішення прикордонних суперечок, що залишалися, перебуваючи в стані призупинення з 1960-х років. Однак через кілька місяців після підписання угоди СРСР припинив своє існування, унаслідок чого раніше єдину лінію радянсько-китайського кордону успадкували відразу 4 нові держави, а саме Росія, Казахстан, Киргизстан і Таджикистан [149, с. 288]. Протягом становлення відносин на рівні КНР-РФ, країнам знадобилося більше десятиліття, щоб повністю вирішити прикордонні питання та провести демаркацію кордону.

Протягом візиту прем'єр-міністра РФ Черномірдіна до Пекіну у травні 1994 року, між державами було підписано «Угоду про систему управління китайсько-російським кордоном, призначену для полегшення прикордонної торгівлі та перешкоджання злочинній діяльності». А вже 3 вересня було підписано угоду про демаркацію короткої (55 кілометрів) західної ділянки міждержавного кордону; а демаркація цієї ділянки була завершена тільки в 1998 році [149, с. 289].

Останнє офіційно невирішене територіальне питання між двома країнами було врегульовано Додатковою угодою між Китайською Народною Республікою та Російською Федерацією 2004 року про східну ділянку китайсько-російського кордону [3]. Відповідно до цієї угоди Росія передала Китаю частину острова

Абагайтуй, весь острів Інълундао (Тарабаров), близько половини острова Великий Уссурійський і деякі прилеглі річкові острови. Передачу було ратифіковано як Всекитайськими зборами народних представників, так і Державною думою Росії в 2005 році, таким чином поклавши край десятиліттям прикордонної суперечки. Офіційна церемонія передачі відбулася на місці 14 жовтня 2008 року [166]. Однак у виданні стандартної карти Китаю 2023 року деякі журналісти припустили, що весь острів Великий Уссурійський вважається територією Китаю [12].

Водночас, враховуючи сучасні тенденції на міжнародній арені, дана проблема має ширший вимір. Зокрема, на сьогодні існують окремі російсько-китайські протиріччя, одне з яких стосується територій Далекого Сходу Росії, де розташована штаб-квартира Тихоокеанського флоту Москви у Владивостоці та вважається стратегічними воротами до Арктичного регіону, багатого на природні ресурси. Незважаючи на низку договорів і угод між країнами, у КНР час від часу наполягають на тезі, що Росія «вкрала» даний регіон у Китаю часів імперії [124]. При цьому громадяни РФ, що проживають на прикордонних з КНР територіях, сприймають інвестицій пов'язаних з Пекіном компаній як поступову експансію з боку Китаю [77].

Окремої форми дана проблема набула після російського повномасштабного вторгнення в Україну. Ті коментарі президента РФ В. Путіна, що стосувалися «відновлення історичної справедливості», за повідомленнями журналу «Newsweek» спонукали до дискусії цензорів КПК, що висловлювали думку про лицемірство таких заяв, адже «Згідно з історією, Росія повинна повернути нам Владивосток і величезну територію, вкрадену понад 100 років тому» [26].

Такі претензії щодо власності не обмежуються висловами, поширеними виключно через соціальні мережі. Зокрема, у серпні 2023 року Міністерство природних ресурсів КНР опублікувало мапу, на якій, серед інших односторонніх і довільних демаркацій, острів Великий Уссурійський на російсько-китайському кордоні відображений як частина територій Китаю. Як повідомляє «Newsweek», мапа ігнорує угоду країн, укладену майже за 20 років до того, що розділяє острів

площею 350 квадратних кілометрів приблизно навпіл, в обмін на що Пекін погодився не претендувати на додаткові території Росії. Попередні версії мапи також перейменували території Росії, включаючи Владивосток, на відповідні китайські позначення [26].

Цікавим фактом у даному контексті постає фактор густоти населення. На Далекому Сході Росії, який багатий на природні ресурси, включаючи нафту, вугілля, золото та рибу, проживають близько 8 млн людей. За даними газети «Indo-Pacific Defense Forum», у трьох провінціях Китаю, що межують з цим російським регіоном, проживає близько 90 млн людей [137]. А місто Владивосток знаходиться на відстані 6500 кілометрів від Москви, майже в п'ять разів більше, ніж відстань до Пекіна. У розрізі наявної в Китаї проблеми перенаселення, дані «географічні помилки» з китайського боку можна сприймати як загрозу реальних територіальних посягань, тому таку ситуацію в агенції «Indo-Pacific Defense Forum» назвали «геополітичною бомбою сповільненої дії» [137].

Додатковим показовим чинником виступають спроби КНР вважатися арктичною державою, незважаючи на те, що її найпівнічніша частина знаходиться в 1500 кілометрах на південь від Полярного кола. «Китай оголосив себе «приарктичною державою» – назву, яку він винайшов, щоб сприяти більшій ролі в управлінні Арктикою», – зазначається в есе від грудня 2022 року, опублікованому «Rand Corp» [177].

Незважаючи на те, що Путін і генеральний секретар КПК Сі Цзіньпін проголосили «безмежну» дружбу, існують думки, що Пекін може спробувати використати ослаблену війною проти України Москву, щоб висунути свої претензії на Далекий Схід. Спірний регіон відокремлює КНР від Японського моря та Північного морського шляху вздовж арктичної берегової лінії Росії, що може скоротити відстань судноплавства між Європою та Індो-Тихоокеанським регіоном приблизно на 40%. «Дії Китаю слід розглядати в контексті», – зазначається в статті «International Policy Digest» [178]. «Незважаючи на банальності та запевнення у взаємній підтримці, Китай не хотів надавати Росії

доступ до передових ракет, технологій безпілотників, або подальшого розширення угод щодо природного газу та трубопроводів. Китай не приховував, що хоче повернути далекосхідний регіон навколо Владивостока», – зазначалося в статті від серпня 2023 року [178].

Також зазначається, що така «політика публічності» може бути умисною з боку Китаю, адже декларування можливості територіального розширення КНР лише посилить занепокоєння Росії щодо власного суверенітету. «Експлуатація Китаєм вразливості Росії не повинна бути несподіванкою», – зазначається в публікації «The Jamestown Foundation». «Експерти помітили, що Пекін підтримує Москву лише для того, щоб служити інтересам Китаю, наприклад, використовуючи російські антизахідні наративи у своїй власній пропаганді та ставлячись до російського Далекого Сходу як до «ресурсної колонії». Китай не допомагатиме Росії на шкоду собі», – йдеться у матеріалі [41].

У такий спосіб, Територіальні суперечності між КНР та РФ сягають періоду радянсько-китайських відносин, що були офіційно вирішені у 2008 році. Проте, оскільки Далекий Схід Росії є багатим на природні ресурси, то у КНР проявляються погляди на ці території як історичну частину Китаю. В умовах посилення міжнародної напруги та ослаблення Росії внаслідок ведення війни проти України, існують підстави вважати, що Китай у майбутньому може скористатися ситуацією для висування претензій на Далекий Схід РФ.

4.3. Спірні території КНР з Індією.

На ряду з іншими спірними територіями, китайсько-індійська прикордонна суперечка є триваючим територіальним конфліктом щодо суверенітету над двома відносно великими й кількох меншими розділеними частинами території між Китаєм та Індією. Територіальні суперечки між двома країнами є результатом історичних наслідків колоніалізму в Азії та відсутності чітких історичних кордонів.

Першою з таких територій, під назвою Аксай-Чин, керує Китай, – на дану територію претендує Індія [67]. Географічно Аксай-Чин розташований на перетині між Кашміром, Тибетом і Сінцзяном. Інша спірна територія знаходиться на південь від лінії Макмагона, у районі, раніше відомому як Агентство Північно-східного кордону, що тепер є штатом Аруначал-Прадеш, який перебуває під управлінням Індії і зазнає претензій з боку КНР. Лінія Макмагона була підписана між Британською Індією та Тибетом, щоб стати частиною Сімльської Конвенції 1914 року, але остання так і не була ратифікована Китаєм. КНР відмовляється від угоди про лінію Макмагона, заявляючи, що Тибет не був незалежним, коли він підписав Сімльську Конвенцію [89, с. 19].

Відзначаючи історичний контекст, варто зазначити, що китайсько-індійська війна 1962 року велася в обох спірних районах. Китайські війська атакували індійські прикордонні пости в Ладакху на заході та перетнули лінію Макмагона на сході. У 1967 році відбулося короткочасне зіткнення на кордоні в регіоні Сіккім, незважаючи на наявність узгодженого кордону. У 1987 та 2013 роках потенційні конфлікти навколо ліній фактичного контролю були успішно деескаловані. Конфлікт, пов'язаний з контрольованою Бутаном територією на кордоні між Бутаном і Китаєм, був успішно деескалований у 2017 році після поранень як індійських, так і китайських військових [18]. Проте у 2020 році спалахнули численні сутички, які в червні того ж року призвели до десятків смертей [80].

Угоди, підписані до остаточного вирішення питання про кордон, були укладені в 1993 та 1996 роках та включали «заходи зміцнення довіри» та лінію фактичного контролю. Для вирішення граничного питання були створені дипломатичні та військові формалізовані групи, а у 2003 році було створено механізм спеціальних представників [10]. У 2012 році було створено ще один механізм вирішення спорів, – механізм консультацій та координації [98].

Основний перебіг подій, що заклав сучасний порядок денний з даного питання, припав на другу половину XX ст. – початок XXI ст. Зокрема, 20 жовтня 1975 року 4 індійські солдати були вбиті на пропускному пункті Тулунг Ла в

Аруначал-Прадеш [74]. Згідно з офіційною заявою індійського уряду, патруль «Ассамські стрільці» потрапив у засідку, яку влаштували приблизно 40 китайських солдатів, перебуваючи на території Індії. Четверо членів патрульного підрозділу спочатку вважалися зниклими безвісти до того, як дипломатичними каналами було підтверджено, що вони були вбиті китайськими військами; їхні тіла пізніше повернули. Уряд Індії висловив рішучий протест уряду КНР [158].

У 2006 році посол Китаю в Індії, нарощування військової сили, заявив, що весь Аруначал-Прадеш є територією Китаю [13]. У той час обидві країни заявляли про вторгнення на кілометр на півночі Сіккіму [49]. У 2009 році Індія оголосила про розгортання додаткових військових сил уздовж кордону [165], а 2014 року висунула Китаю пропозицію визнати політику «Єдиної Індії» для вирішення прикордонної суперечки [73]. У вересні 2015 року китайські та індійські війська зіткнулися в регіоні Буртсе на півночі Ладакху після того, як індійські війська демонтували спірну сторожову вежу, яку китайці будували поблизу взаємно узгодженої лінії патрулювання [96].

Новітнім періодом загострення стали події червня 2017 року, коли відбулося військове протистояння між Індією та Китаєм на спірній території Доклам, поблизу перевалу Дока Ла. 16 червня 2017 року китайці привезли важку дорожню техніку в регіон Доклам і почали будівництво дороги на спірній території [66, с. 2]. Раніше Китай побудував ґрунтову дорогу, що закінчувалася в Дока Ла, де були дислоковані індійські війська. Суперечка, яка виникла після 16 червня, зумовлена тим, що китайці почали будувати дорогу нижче Дока-Ла, на території, яку Індія та Бутан вважають спірною територією [66, с. 3]. Це призвело до втручання Індії в будівництво дороги в Китаї 18 червня, через два дні після початку будівництва. Бутан стверджує, що КНР порушила письмові угоди між двома країнами, укладені в 1988 і 1998 роках після тривалих раундів переговорів [104]. Після вторгнення 28 червня 2017 року китайські військові заявили, що Індія заблокувала будівництво дороги, яке відбувалося на суверенній території КНР [25]. 30 червня Міністерство закордонних справ Індії заявило, що будівництво дороги в Китаї в порушення статус-кво має наслідки

для безпеки Індії. Після цього 5 липня Бутан видав демарш із проханням до Китаю відновити статус-кво до 16 червня [21]. Протягом липня та серпня питання «Доклам» залишалося невирішеним, а 28 серпня Індія опублікувала заяву, в якій зазначається, що обидві країни погодилися на «швидке розведення» в районі Доклам [25]. А у 2019 році Індія та Китай вирішили координувати патрулювання кордону в одній спірній точці вздовж лінії фактичного контролю (ЛФК) [126, с. 10].

Повторні сутички відбулися у червні 2020 року, під час яких індійські та китайські війська вступили у бійку в долині річки Галван, яка, як повідомляється, призвела до загибелі 20 індійських солдатів. Міжнародні ЗМІ стверджували, що було вбито понад 40 китайських солдатів, але ця цифра не була підтверджена китайською владою [99].

Варто наголосити й на геостратегічних військових аспектах, що зумовлюють залученість сторін. Центр науки та міжнародних відносин Белфера провів незалежний аналіз розгортання військ у 2020 році. Ударні сили індійської армії мають 225 000 солдатів біля свого кордону, усі зосереджені на Китаї. Цифри включають 34 000 у Північному командуванні, 15 500 у Центральному командуванні та 175 500 військових у Східному командуванні, включаючи 3 000 солдатів танкової бригади Т-72 у Ладакху та 1 000 солдатів полку крилатих ракет «BrahMos» в Аруначал-Прадеш. З 200 000 до 230 000 сухопутних сил під командуванням Західного театру дій Китаю лише 110 000 дислокуються на його кордоні, тоді як решта розгорнуто на кордоні Китаю з Росією на півночі, в Тибеті та Сіньцзяні, або розгорнуто деінде в Західному Китаї. З китайських військ, розміщених на кордоні з Індією, які в основному належать до 76-ї групи армій і 77-ї групи армій, 70 000 розгорнуто в Південному військовому окрузі Сіньцзян (що відповідає північному або західному сектору Індії в Ладакху), а 40 000 розгорнуто в Тибетському військовому окрузі, що відповідає центральному та східному секторам Індії разом із рештою ЛФК від Хімачал-Прадеш до Аруначал-Прадеш [97]. Сили, що залишилися, не будуть доступні для розгортання на кордоні з Індією у разі ширшого конфлікту. Це створює диспропорцію з точки

зору більшої кількості звичайних військ Індії (225 000), зосереджених на китайському кордоні, порівняно з меншою кількістю китайських військ (90 000-120 000), зосереджених на індійському кордоні. Індійський кордон, а індійські війська розгорнуті ближче. У разі конфлікту, коли індійські війська вже займають позиції на кордоні або поблизу нього, Китаю доведеться мобілізувати війська переважно з Сіньцзяну та інших військ командування Західного військового округу всередині Китаю [97].

Таким чином, китайсько-індійські прикордонні суперечки мають глибокі історичні корені, пов'язані зокрема з наслідками колоніалізму та відсутністю чітко визначених кордонів. Невизначеність кордонів та геостратегічні фактори, зокрема нарощування військових сил обох країн, підвищують напругу і створюють потенціал для нових ескалацій. Враховуючи ці фактори, даний регіон характеризується підвищеними ризиками до військового протистояння.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті аналізу ідеологічних засад, основні напрямів та інструментів зовнішньої політики Китайської Народної Республіки, яка виступає вагомим чинником формування сучасного глобального порядку денного, можемо дійти висновку, що зовнішня політика Китайської Народної Республіки характеризується стратегічною багатовекторністю, поєднуючи прагнення до економічного домінування, ідеологічну спадкоємність і прагматичний підхід до вирішення міжнародних викликів. У ході дослідження було встановлено, що основою зовнішньополітичної стратегії КНР є концепція «соціалізму із китайською специфікою», яка поєднує елементи марксистсько-ленінської теорії з інноваційними підходами до модернізації. Важливою основою ідеологічних засад для формування зовнішньої політики є концепція «Спільноти спільної долі людства», яка визначає бачення Китаю як ініціатора глобальної гармонізації інтересів і спільного розвитку.

Історичний аналіз розвитку зовнішньої політики КНР продемонстрував, що її трансформація безпосередньо пов'язана з внутрішньою модернізацією. Початковий період, орієнтований на ізоляцію та ідеологічну конфронтацію з провідними державами світу, змінився прагматичним підходом до економічного співробітництва за часів реформ Дена Сяопіна. У сучасну епоху під керівництвом Сі Цзіньпіна Китай робить акцент на зміцненні регіональних зв'язків, посиленні економічного впливу через міжнародні ініціативи, а також на активній участі в багатосторонніх форматах. На даний час функціонують такі механізми: Форуми «Китай-Африка», «Китай-Арабські країни», «КНР - країни Латинської Америки і Карибського басейну», співпраця по лінії Китай + АСЕАН, регулярні зустрічі на вищому рівні між КНР і країнами Центральної та Східної Європи (16 + 1), міжнародний діалог між Китаєм і країнами Океанії, ШОС та ін. Більшість із згаданих форумів і майданчиків з'явилися до 18-го з'їзду, але коли до влади прийшов Сі Цзіньпін, він істотно прискорив їх розвиток.

При цьому, формування нової зовнішньополітичної доктрини Китаю носить адресний характер. МЗС КНР розробив індивідуальні стратегії для кожного регіону світу і дав їх у вигляді програмних документів. Зокрема, в 2006 і 2015 рр. були прийняті дві африканські стратегії. 5 листопада 2008 року був розроблений перший документ для держав Латинської Америки та Карибського басейну (друга програма вийшла 24 листопада 2016 р.), 2 квітня 2014 р.- для країн Європи (оновлена версія з'явилася в грудні 2018 р.), 13 січня 2016 р. - для арабських держав. У січні 2018 р. світло побачив перше видання Білої книги «Арктична політика Китаю».

Провідне значення для зовнішньої політики Китаю має ініціатива «Один пояс, один шлях», що є ключовим інструментом розширення економічного впливу країни. Дана ініціатива включає інвестиції в інфраструктуру, створення транспортних коридорів і фінансову підтримку партнерів через кредитування. Водночас така політика спричиняє неоднозначні наслідки для країн-партнерів, зокрема через аргументовані ризики боргової залежності. У такий спосіб ініціатива залишається методом посилення політичного впливу КНР у різних регіонах, особливо в країнах Глобального Півдня, а також інструментом для просування своїх стратегічних інтересів на глобальному рівні. При цьому, важливим напрямом зовнішньої політики КНР залишається периферійна дипломатія, яка орієнтована на зміцнення зв'язків із сусідніми країнами. Особливо активно Китай розвиває співпрацю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що є частиною довгострокової стратегії забезпечення регіональної стабільності й економічної безпеки.

Окремим викликом для зовнішньої політики КНР залишаються невирішені територіальні суперечки, провідне місце серед яких займає питання Тайваню. Політика «Єдиного Китаю» залишається основним елементом дипломатичного дискурсу, а Тайвань розглядається як невід'ємна частина китайської території. Виходячи з цього, Китай активно протидіє міжнародним спробам надати Тайваню політичну підтримку, застосовуючи як економічний тиск, так і дипломатичні механізми. Напруженість у Тайванській протоці, викликана,

зокрема, військовою та політичною підтримкою РК з боку США, створює загрозу регіональній стабільності, що підтверджує складність цього питання у глобальному контексті.

Разом з тим, КНР використовує механізми м'якої сили для формування свого позитивного іміджу у світі. Культурна дипломатія, гуманітарна допомога та підтримка розвитку партнерів є важливими інструментами у зміцненні позицій Китаю на міжнародній арені. Однак у багатьох випадках такі дії мають подвійний ефект, адже вони слугують також просуванню китайських інтересів і стандартів.

Аналіз позиції КНР щодо глобальних конфліктів, зокрема російсько-української війни, виявив обережний підхід країни, що полягає у балансуванні між стратегічним партнерством із Росією та прагненням уникнути прямої конфронтації із Заходом. Китай офіційно декларує нейтральну позицію, закликаючи до мирного врегулювання, проте фактично підтримує Росію через економічні механізми, такі як підтримання обсягів торгівлі, у тому числі товарами подвійного призначення, а також енергетичної співпраці. Для України дане питання характеризується двома протилежними факторами. З одного боку, факт політико-економічної співпраці між КНР та РФ виступає негативним чинником, адже забезпечує інструменти стійкості для російського ВПК. У той же час, даний розріз відносин можна розглядати як тимчасовий, з огляду на економічні пріоритети у зовнішній політиці КНР. Тож, з іншого боку, після завершення активної фази бойових дій та початку повоєнного відновлення, інтерес КНР до України може зрости на тлі широких інвестиційних можливостей, що зумовлюватиме переорієнтацію китайських пріоритетів. Враховуючи дане потенційне вікно можливостей, рекомендації для України можуть включати забезпечення відповідної нормативно-правової бази, що робила б інвестиційний клімат максимально сприятливим, а отже й потенційно привабливим для Китаю. Водночас, враховуючи прагнення КНР встановлювати політичний вплив у зонах своєї економічної присутності, а також ризики,

пов'язані з тривалими борговими зобов'язаннями, кінцеве зовнішньополітичне рішення України варто орієнтувати на помірну інтенсивність взаємодії.

Таким чином, зовнішня політика КНР постає комплексним поєднанням ідеологічних принципів, економічного вектору та вибудованих довготривалих стратегічних цілей. Китай демонструє здатність ефективно адаптуватися до змін у міжнародному середовищі, що дозволяє забезпечувати поступове посилення свого впливу у формуванні нової моделі глобального управління.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анісов А. О. Особливості позиціонування КНР на міжнародній арені в контексті російсько-української війни через призму економічної могутності. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. Т. 1, № 15. С. 5–10. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/13719> (дата звернення: 01.12.2024).
2. Анісов А. О. Особливості позиціонування КНР на міжнародній арені. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. Т. 1, № 14. С. 6–11. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12051> (дата звернення: 01.12.2024).
3. Дополнительное Соглашение Между Российской Федерацией И Китайской Народной Республикой О Российско-Китайской Государственной Границе На Ее Восточной Части (Заключено В Г. Пекине 14.10.2004). *Законодательство России – Архив | Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20110812092950/http://bestpravo.ru/fed2004/data03/tex14451.htm> (date of access: 01.12.2024).
4. Китай очима Азії / ред.: О. В. Богомолів та ін. Київ: Ін-т Сходознавства ім. А. Ю. Крим. НАН України, 2017. 317 с. URL: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2017/07/Book-1.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
5. Китай прокоментував інформацію про нібито підтримку Росії в «українському питанні». *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3821168-kitaj-prokomentuvav-informaciu-pro-nibito-pidtrimku-rosii-v-ukrainskomu-pitanni.html> (дата звернення: 01.12.2024).
6. 19th Party Congress: Any attempt to separate Taiwan from China will be thwarted. *The Straits Times*. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/xi-says-china-will-oppose-any-behaviours-that-try-to-separate-the-country> (date of access: 02.12.2024).

7. Abellan J. The role of Brazil as a new donor of development aid in Africa. *Academia*. URL: <https://www.academia.edu/32887067> (date of access: 01.12.2024).

8. Acharya A. Studying the Bandung conference from a Global IR perspective. *Australian Journal of International Affairs*. 2016. Vol. 70, no. 4. P. 342–357. URL: <https://doi.org/10.1080/10357718.2016.1168359> (date of access: 01.12.2024).

9. After G-20, Amid Unprecedented Protests: Where Do U.S.-China Relations Stand? *United States Institute of Peace*. URL: <https://www.usip.org/publications/2022/12/after-g-20-amid-unprecedented-protests-where-do-us-china-relations-stand> (date of access: 01.12.2024).

10. Agreement between the Government of the Republic of India and the Government of the People's Republic of China on the Political Parameters and Guiding Principles for the Settlement of the India-China Boundary Question. *Ministry of External Affairs, Government of India*. URL: <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6534/Agreement+between+the+Government+of+the+Republic+of+India+and+the+Government+of+the+Peoples+Republic+of+China+on+the+Political+Parameters+and+Guiding+Principles+for+the+Settlement+of+the+IndiaChina+Boundary+Question> (date of access: 02.12.2024).

11. Agreement on the Eastern Section of the Boundary between the Union of Soviet Socialist Republics and the People's Republic of China (1991 Sino-Soviet Border Agreement). *The University of Edinburgh*. URL: <https://pax.peaceagreements.org/agreements/1740/> (date of access: 01.12.2024).

12. Analysis: China's new map a timed move to reassert its territorial claims, flex muscles ahead of regional summits. *CNA*. URL: <https://www.channelnewsasia.com/asia/china-new-map-territory-g20-asean-summit-india-malaysia-russia-indonesia-protest-3737366> (date of access: 02.12.2024).

13. Arunachal Pradesh is our territory: Chinese envoy. *Rediff*. URL: <https://www.rediff.com/news/2006/nov/14china.htm> (date of access: 02.12.2024).
14. Ash R. Quarterly Chronicle and Documentation (October–December 2006). *The China Quarterly*. No. 189. *Cambridge University Press*. P. 232–286.
15. Atatüre S. The US and China as main powers in the Multipolar World Order 2.0. *China and Eurasian Powers in a Multipolar World Order 2.0*. London, 2023. P. 35–47. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003352587-5> (date of access: 01.12.2024).
16. Banco E., Overly S. China-linked Russian body armor is landing on the battlefield in Ukraine. *Politico*. URL: <https://www.politico.com/news/2023/03/28/russian-body-armor-china-00089114> (date of access: 01.12.2024).
17. BBC News. China building 'great wall of sand' in South China Sea. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-32126840> (date of access: 01.12.2024).
18. Beijing Asserts a More Aggressive Posture in Its Border Dispute with India. *The Jamestown Foundation*. URL: <https://jamestown.org/program/beijing-asserts-a-more-aggressive-posture-in-its-border-dispute-with-india/> (date of access: 02.12.2024).
19. Beijing's Taiwan white paper: the messages for home and abroad. *South China Morning Post*. URL: <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3188367/mainland-china-releases-white-paper-declaring-beijings-greatest> (date of access: 02.12.2024).
20. Bergsten C. F. China is No Longer Manipulating its Currency. *Peterson Institute for International Economics*. URL: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/china-no-longer-manipulating-its-currency> (date of access: 01.12.2024).
21. Bhutan issues demarche to Beijing, protests over India-China border row. *Hindustan Times*. URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/bhutan->

[ticks-off-beijing-registers-protest-over-border-dispute-that-sparked-india-china-face-off-in-sikkim/story-fGygCbDjZbPi33qSPRBw6H.html/](https://www.reuters.com/article/us-india-china-face-off-in-sikkim/story-fGygCbDjZbPi33qSPRBw6H.html) (date of access: 02.12.2024).

22. Blanchard B. Taiwan opposition seeks distance from China after poll defeat. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-politics/taiwan-opposition-seeks-distance-from-china-after-poll-defeat-idUSKBN23E00D> (date of access: 01.12.2024).

23. Blanchard B., Lee Y. Taiwan opposition chief in no rush for China meeting. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-politics/taiwan-opposition-chief-in-no-rush-for-china-meeting-idUSKCN2AU0IV/> (date of access: 01.12.2024).

24. Blanchard B., Lee Y. Taiwan won't be forced to bow to China, president says. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-wont-be-forced-bow-china-president-says-2021-10-10/> (date of access: 01.12.2024).

25. Blow by blow: A timeline of India, China face-off over Doklam. *Hindustan Times*. URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/blow-by-blow-a-timeline-of-india-china-face-off-over-doklam/story-qBIEwZI7kUcXxNmCfHzHCP.html/> (date of access: 02.12.2024).

26. Brar A. China eyes Russia's Far East as Putin's 'History Lesson' backfires. *Newsweek*. URL: <https://www.newsweek.com/china-russia-vladivostok-lesson-far-east-backfires-1869327> (date of access: 02.12.2024).

27. Bremer I. Why China wants North Korea and Russia's help in gaining access to the sea. *North Korea News*. URL: <https://www.nknews.org/2024/05/why-china-wants-north-korea-and-russias-help-in-gaining-access-to-the-sea/> (date of access: 01.12.2024).

28. Brown K. *China Incorporated: The Politics of a World Where China Is Number One*. Bloomsbury Publishing Plc, 2023.

29. Brown K. The Communist Party of China and Ideology. *China: An International Journal*. 2012. Vol. 10, no. 2. P. 52–68. URL: <https://doi.org/10.1353/chn.2012.0013> (date of access: 23.11.2024).

30. Cabral L., Weinstock J. Brazil: an emerging aid player. *Overseas Development Institute* | *Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20110113185641/http://www.odi.org.uk/resources/details.asp?id=5120&title=brazil-election-emerging-donor-aid> (date of access: 01.12.2024).
31. Chen D. P. China under Xi Jinping: A New Assessment. Amsterdam University Press, 2024.
32. Chen L., Lee L. Exclusive: China pushes rival Ukraine peace plan before Swiss summit, diplomats say. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/china-pushes-rival-ukraine-peace-plan-before-swiss-summit-diplomats-say-2024-06-13/> (date of access: 01.12.2024).
33. Chen M. Latecomer's Rise: Policy Banks and the Globalization of China's Development Finance. Cornell University Press, 2024.
34. Chen S., Kowalcze K. China, European Union Agree to Hold Talks on EV Tariffs. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-06-22/china-european-union-agree-to-hold-talks-on-ev-tariffs> (date of access: 01.12.2024).
35. Cheng W. China in Global Governance of Intellectual Property: Implications for Global Distributive Justice. Springer International Publishing AG, 2023.
36. Cheung O. Political Thought of Xi Jinping. Oxford University Press, Incorporated, 2024.
37. China and Eurasian Powers in a Multipolar World Order 2.0: Security, Diplomacy, Economy and Cyberspace. Routledge, 2023. 274 p.
38. China Calls Russia Relationship a 'New Model' for the World. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-29/china-calls-russia-relationship-a-new-model-for-the-world> (date of access: 01.12.2024).

39. China denounces Taiwan president's speech. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-denounces-taiwan-presidents-speech-2021-10-10/> (date of access: 01.12.2024).
40. China Drives Russia Car Sales After Global Brands Quit Over War. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-07-06/china-drives-russia-car-sales-after-global-brands-quit-over-war> (date of access: 01.12.2024).
41. China Exploits Russia's Vulnerabilities. *The Jamestown Foundation*. URL: <https://jamestown.org/program/china-exploits-russias-vulnerabilities/> (date of access: 02.12.2024).
42. China jails Taiwanese person on separatism charge for first time. *The Straits Times*. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/china-jails-taiwanese-person-on-separatism-charge-for-first-time> (date of access: 02.12.2024).
43. China Plans Four Days of Military Drills in Areas Encircling Taiwan. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-02/china-announces-military-drills-encircling-taiwan-from-aug-4-7-16cc5ljn> (date of access: 02.12.2024).
44. China Says Taiwan Military Drills Over, Plans Regular Patrols. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-10/china-says-taiwan-military-drills-over-plans-regular-patrols> (date of access: 02.12.2024).
45. China says war games around Taiwan to test ability to 'seize power'. *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2024/5/24/china-says-war-games-around-taiwan-to-test-ability-to-seize-power> (date of access: 02.12.2024).
46. China Sends Warships, Fighter Jets Near Taiwan Following President's Meeting With US Speaker McCarthy. *NBC New York*. URL: <https://www.nbcnewyork.com/news/national-international/china-sends-warships-fighter-jets-near-taiwan-following-presidents-meeting-with-us-speaker-mccarthy/4222960/> (date of access: 02.12.2024).

47. China starts biggest-ever military drills around Taiwan in wake of Pelosi's visit. *CBS News*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/china-missiles-waters-around-taiwan-regional-tensions-highest-levels-decades/> (date of access: 02.12.2024).

48. China suspends tariff concessions on 134 items under Taiwan trade deal. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/china-suspends-tariff-concessions-134-items-under-taiwan-trade-deal-2024-05-31/> (date of access: 01.12.2024).

49. China toys with India's border. *Asia Times Online | Wayback Machine*. URL: https://web.archive.org/web/20080905125703/http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/JF27Df01.html (date of access: 02.12.2024).

50. China-Russia 2023 trade value hits record high of \$240 bln - Chinese customs. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/china-russia-2023-trade-value-hits-record-high-240-bln-chinese-customs-2024-01-12/> (date of access: 01.12.2024).

51. China's 'communist spies' in the dock in Taiwan. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-67330238> (date of access: 02.12.2024).

52. China's 2022 trade with Russia hit record \$190 bln - customs. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/china-customs-says-trade-with-russia-hit-new-high-2022-2023-01-13/> (date of access: 01.12.2024).

53. China's Communist Party: Atrophy and Adaptation. University of California Press, 2008. 200 p.

54. China's new defence minister urges 'closest' relations with Russian counterpart. *South China Morning Post*. URL: <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3250511/new-chinese-defence-minister-dong-jun-speaks-russian-counterpart> (date of access: 01.12.2024).

55. China's New Energy Enterprises "Going Abroad" Series: Sailing to Southeast Asia. *KPMG Global China Practice*. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2024/04/southeast-asia-new-energy-market.pdf> (date of access: 01.12.2024).

56. China's Xi: Beijing supports peace talks between Russia, Ukraine. *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/9/chinas-xi-beijing-supports-peace-talks-between-russia-ukraine> (date of access: 01.12.2024).

57. Chinese lithium-ion battery giant CATL to invest in EV battery project in Indonesia. *Belt and Road Portal – BRI Official Website*. URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/235524.html> (date of access: 01.12.2024).

58. Chinese representative: The core of the Korean Peninsula issue lies in the lack of mutual trust and the lack of a peace mechanism (in Chinese). *人民网 | People's Daily Online*. URL: <http://world.people.com.cn/n1/2023/0826/c1002-40064450.html> (date of access: 01.12.2024).

59. Cong C. China. *UNESCO science report: towards 2030*. 2015. P. 621–641. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235406> (date of access: 01.12.2024).

60. Cox J. China holdings of U.S. debt fall below \$1 trillion for the first time since 2010. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2022/07/18/china-holdings-of-us-debt-fall-below-1-trillion-for-the-first-time-since-2010.html> (date of access: 01.12.2024).

61. Cross-strait chill freezes out Taiwan in its efforts to deal with coronavirus outbreak. *The Straits Times*. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/cross-strait-chill-freezes-out-taiwan-in-its-efforts-to-deal-with-coronavirus> (date of access: 02.12.2024).

62. Curtis S., Klaus I. *Belt and Road City: Geopolitics, Urbanization, and Chinas Search for a New International Order*. Yale University Press, 2024.

63. Deutsch A., Balmforth T. Exclusive: Russia produces kamikaze drone with Chinese engine. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-produces-new-kamikaze-drone-with-chinese-engine-say-european-intel-2024-09-13/> (date of access: 01.12.2024).

64. Deutsche Welle. China's Xi: Karl Marx a tool to 'win the future'. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/karl-marx-a-tool-to-win-the-future-for-china-xi-jinping-says/a-43650796> (date of access: 23.11.2024).

65. Dittmer L. China's Asia: Triangular dynamics since the Cold War. 2018. 289 p.
66. Doklam: To Start at the Very Beginning. *ORF Special Report* (August 2017).
URL: https://web.archive.org/web/20171030195901/http://cf.orfonline.org/wp-content/uploads/2017/08/ORF_SpecialReport_40_Doklam.pdf (date of access: 02.12.2024).
67. Ellis-Petersen H., Hassan A. 'Our pastures have been taken': Indians rue China's Himalayan land grab. *The Guardian*.
URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/03/our-pastures-have-been-taken-india-china-himalayan-land-grab> (date of access: 02.12.2024).
68. Exclusive: Russia has secret war drones project in China, intel sources say. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/russia-has-secret-war-drones-project-china-intel-sources-say-2024-09-25/> (date of access: 01.12.2024).
69. Fact check: Does China manipulate its currency?. *PBS News*.
URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/fact-check-china-manipulate-currency> (date of access: 01.12.2024).
70. Factbox: Key facts on Taiwan-China relations ahead of Taiwan elections. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-election-factbox/factbox-key-facts-on-taiwan-china-relations-ahead-of-taiwan-elections-idUSKBN1Z3019/> (date of access: 01.12.2024).
71. Filipovic B., Sito-sucic D. China, Serbia chart 'shared future' as Xi Jinping visits Europe. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/chinas-xi-jinping-visit-serbia-anniversary-1999-nato-bombing-2024-05-07/> (date of access: 01.12.2024).
72. Folkman V. Italy intends to leave China's Belt and Road Initiative, defense minister says. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/italy-leave-belt-and-road-initiative-china-minister-guido-crosetto/> (date of access: 01.12.2024).
73. Foreign Ministers' Meeting: India proposes one-India policy to China (in Chinese). 中央社 | CNA.

URL: <https://www.cna.com.tw/news/aopl/201406120234.aspx> (date of access: 02.12.2024).

74. Forgotten in fog of war, the last firing on the India-China border. *The Hindu*. URL: <https://www.thehindu.com/news/national/forgotten-in-fog-of-war-the-last-firing-on-the-india-china-border/article31827344.ece> (date of access: 02.12.2024).

75. Full text of President Tsai's inaugural address. *Focus Taiwan – CNA English News*. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/201605200008> (date of access: 02.12.2024).

76. Fulton J., Sim L.-C. Asian Perceptions of Gulf Security. London : Routledge, 2022. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003227373> (date of access: 24.11.2024).

77. Future Scenarios of Russia-China Relations: Not Great, Not Terrible? *Sceus*. URL: <https://sceus.se/en/publications/future-scenarios-of-russia-china-relations-not-great-not-terrible/> (date of access: 02.12.2024).

78. Garlick J. Advantage China: Agent of Change in an Era of Global Disruption. Bloomsbury Academic & Professional, 2023.

79. Gokhberg L. Russian Federation. *UNESCO science report: towards 2030*. 2015. P. 342-363. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235406> (date of access: 01.12.2024).

80. Goldman R. India-China Border Dispute: A Conflict Explained. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2020/06/17/world/asia/india-china-border-clashes.html> (date of access: 02.12.2024).

81. Gosselin-Malo E. Ukraine continues to snap up Chinese DJI drones for its defense. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/10/23/ukraine-continues-to-snap-up-chinese-dji-drones-for-its-defense/> (date of access: 01.12.2024).

82. Green L. C. The contemporary law of armed conflict. Manchester : Manchester U. P., 1994. 336 p.

83. Greer T. Xi Jinping in Translation: China's Guiding Ideology. *Palladium Magazine*. URL: <https://www.palladiummag.com/2019/05/31/xi-jinping-in-translation-chinas-guiding-ideology/> (date of access: 23.11.2024).
84. Hairong Y., Sautman B. China, Ethiopia and the Significance of the Belt and Road Initiative. *The China Quarterly*. 2024. P. 222–247. URL: <https://doi.org/10.1017/S0305741023000966> (date of access: 01.12.2024).
85. Han E. Ripple Effect: China's Complex Presence in Southeast Asia. Oxford University Press, Incorporated, 2024.
86. Harding L. Zelenskiy open to China peace plan but rejects compromise with 'sick' Putin. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/24/zelenskiy-open-to-chinas-peace-plan-but-rejects-compromise-with-sick-putin> (date of access: 01.12.2024).
87. Hardy E. Putin's visit to China: Here's what you should know. *Euronews*. URL: <https://www.euronews.com/2024/05/16/putins-visit-to-china-heres-what-you-should-know> (date of access: 01.12.2024).
88. Hernandez J. C. China Suspends Diplomatic Contact With Taiwan (Published 2016). *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2016/06/26/world/asia/china-suspends-diplomatic-contact-with-taiwan.html> (date of access: 02.12.2024).
89. Hoffmann S. A. India and the China Crisis. University of California Press, 1990.
90. Horton C. Taiwan's President, Defying Xi Jinping, Calls Unification Offer 'Impossible'. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2019/01/05/world/asia/taiwan-xi-jinping-tsai-ing-wen.html> (date of access: 02.12.2024).
91. House panel cranks up pressure on China currency. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/idUSTRE68L5K120100924> (date of access: 01.12.2024).
92. Hunnicutt T., Chen L., Lee Y. Exclusive: China's Xi pressed Biden to alter language on Taiwan. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/chinas-xi->

[pressed-biden-alter-language-taiwan-sources-say-2024-10-29/](#) (date of access: 01.12.2024).

93. Ideological Foundation of the CPC. *The 18th National Congress of the Communist Party of China* | Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20131228014526/http://english.people.com.cn/206215/206216/7997750.html> (date of access: 23.11.2024).

94. In G-20 talks, China objects to calling Russian invasion of Ukraine a 'war'. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/11/15/china-xi-ukraine-g20-war-russia/> (date of access: 01.12.2024).

95. Inaugural Address of ROC 16th-term President Lai Ching-te. *Office of the President, ROC (Taiwan)*. URL: <https://english.president.gov.tw/News/6726> (date of access: 02.12.2024).

96. India-China troops face-off near Line of Actual Control in Ladakh. *The Economic Times*. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-china-troops-face-off-near-line-of-actual-control-in-ladakh/articleshow/48937565.cms> (date of access: 02.12.2024).

97. India-China War: US Study Explains Why Indian Air Force Could Outgun China In A Border Conflict. *Eurasian Times*. URL: <https://www.eurasiantimes.com/india-china-war-us-reports-explains-why-india-needs-to-use-its-air-force-to-incapacitate-china/> (date of access: 02.12.2024).

98. India, China to set up working mechanism on border management. *The Hindu*. URL: <https://www.thehindu.com/news/national/India-China-to-set-up-working-mechanism-on-border-management/article13369753.ece> (date of access: 02.12.2024).

99. Indian soldiers killed over 40 Chinese troops during Galwan Valley clashes, captured PLA Colonel. *Zee News*. URL: <https://zeenews.india.com/india/over-40-chinese-troops-killed-in-galwan-valley-violent-clash-sources-2291138.html> (date of access: 02.12.2024).

100. Institutionalized US-Japan-S.Korea military cooperation a dangerous sign. *Global Times*.

URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202311/1301759.shtml> (date of access: 01.12.2024).

101. Irish J., Pineau E. China's Xi backs Macron call for global Olympic truce. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/macron-von-der-leyen-urge-china-press-russia-over-ukraine-2024-05-06/> (date of access: 01.12.2024).

102. Irwin K. China Sanctions US Drone Maker Skydio Over Taiwan Deal. *PC Magazine*. URL: <https://www.pcmag.com/news/china-sanctions-us-drone-maker-skydio-over-taiwan-deal> (date of access: 01.12.2024).

103. Jin K. *New China Playbook: Beyond Socialism and Capitalism*. New York: Viking, 2023.

104. Joshi M. Doklam, Gipmochi, Gyemochen: It's Hard Making Cartographic Sense of a Geopolitical Quagmire. *The Wire*. URL: <https://thewire.in/159407/doklam-india-china-bhutan/> (date of access: 02.12.2024).

105. Kazmin A. Italy formally pulls out of China's Belt and Road Initiative. *Financial Times*. URL: <https://www.ft.com/content/946636dc-2fa1-4b2b-a83b-84478f804a83> (date of access: 01.12.2024).

106. Kendall-Taylor A., Fontaine R. The Axis of Upheaval. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/china/axis-upheaval-russia-iran-north-korea-taylor-fontaine> (date of access: 01.12.2024).

107. Kim P. M. The US-China relationship in 2024 is stabilized but precarious. *Brookings*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/us-china-relations-in-2024-are-stabilized-but-precarious/> (date of access: 01.12.2024).

108. Kironzka K., Turcsanyi R. Q. *Contemporary China*. London : Routledge, 2023. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003350064> (date of access: 24.11.2024).

109. Klare M. T. China Reacts Aggressively to Pelosi's Taiwan Visit. *Arms Control Association*. URL: <https://www.armscontrol.org/act/2022-09/news/china-reacts-aggressively-pelosis-taiwan-visit> (date of access: 01.12.2024).

110. Kube C., Lee C. E. U.S. intel on China considering lethal aid for Putin's war was gleaned from Russian officials. *CNBC*. URL: <https://www.cnn.com/2023/03/04/us-intel-on-china-considering-lethal-aid-for-putins-war-was-gleaned-from-russian-officials.html> (date of access: 01.12.2024).

111. Kuhn R. L. How China's leaders think: The inside story of China's past, current, and future leaders. Singapore : John Wiley & Sons (Asia), 2011. 539 p.

112. Kuo L. Tsai Ing-wen says China must 'face reality' of Taiwan's independence. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/15/tsai-ing-wen-says-china-must-face-reality-of-taiwans-independence> (date of access: 02.12.2024).

113. Laikwan P. One and All: The Logic of Chinese Sovereignty. Stanford University Press, 2024.

114. Lewis J. I. Cooperating for the Climate: Learning from International Partnerships in Chinas Clean Energy Sector. MIT Press, 2023.

115. Liu Z. Z. Sovereign Funds: How the Communist Party of China Finances Its Global Ambitions. Harvard University Press, 2023.

116. Long Z. The motive for concocting the China-Russia-North Korea "axis" is too obvious (in Chinese). 环球网 | Global Network. URL: <https://opinion.huanqiu.com/article/4Ecke4Jqxkh> (date of access: 01.12.2024).

117. Macao office in Taipei suspends operation following HK office closure. *Focus Taiwan – CNA English News*. URL: <https://focustaiwan.tw/cross-strait/202106160013> (date of access: 02.12.2024).

118. MacDonald S. Sino-Caribbean Relations in a Changing Geopolitical Sea. *Journal of Chinese Political Science*. 2019. Vol. 24, no. 4. P. 665–684. URL: <https://doi.org/10.1007/s11366-018-09590-y> (date of access: 24.11.2024).

119. Mao Zedong Thought. *Xinhua* | Wayback Machine. URL: https://web.archive.org/web/20160304132852/http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-12/26/c_132996545.htm (date of access: 23.11.2024).

120. Marquez H. Summit for South-South Cooperation. *IPS News* | Wayback Machine.

URL: https://web.archive.org/web/20120402032314/http://ipsnews.net/news.asp?id_news=48606 (date of access: 01.12.2024).

121. Martin P., Leonard J. US Confronts China Over Companies' Ties to Russia War Effort. *Bloomberg*.

URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-24/us-confronts-china-with-evidence-of-companies-aiding-putin-s-war> (date of access: 01.12.2024).

122. Martina M., Brunnstrom D. Exclusive: China harbors ship tied to North Korea-Russia arms transfers, satellite images show. *Reuters*.

URL: <https://www.reuters.com/world/china-harbors-ship-tied-north-korea-russia-arms-transfers-satellite-images-show-2024-04-25/> (date of access: 01.12.2024).

123. Martina M., Brunnstrom D. Exclusive: China harbors ship tied to North Korea-Russia arms transfers, satellite images show. *Reuters*.

URL: <https://www.reuters.com/world/china-harbors-ship-tied-north-korea-russia-arms-transfers-satellite-images-show-2024-04-25/> (date of access: 01.12.2024).

124. Maybe it's time for China to reclaim some stolen Russian land? *The Hill*. URL: <https://thehill.com/opinion/international/4877568-maybe-its-time-for-china-to-reclaim-some-stolen-russian-land/> (date of access: 01.12.2024).

125. Meng W. Developmental Peace: Theorizing China's Approach to International Peacebuilding. Ibidem Verlag, 2023.

126. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020: Annual Report to Congress. *Department of Defense | United States of America*. URL: <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF> (date of access: 02.12.2024).

127. Murphy D. C. China's Rise in the Global South: The Middle East, Africa, and Beijing's Alternative World Order. Stanford University Press, 2022.

128. Murphy M., Cooney C. China simulates hitting 'key targets' on Taiwan. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-65223970> (date of access: 02.12.2024).

129. Ni V. China denies it asked Russia not to invade Ukraine during Winter Olympics. *The Guardian*.

URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/02/china-russia-invade-ukraine-winter-olympics-beijing> (date of access: 01.12.2024).

130. Ni V. China signals willingness to mediate in Ukraine-Russia war. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/01/china-mediate-ukraine-russia-war> (date of access: 01.12.2024).

131. Nichols M., Pamuk H. Russia vetoes U.N. Security action on Ukraine as China abstains. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/russia-vetoes-un-security-action-ukraine-china-abstains-2022-02-25/> (date of access: 01.12.2024).

132. Northrop K. Gunpowder Gambit. *The Wire China*. URL: <https://www.thewirechina.com/2024/07/28/gunpowder-gambit-china-nitrocellulose/> (date of access: 01.12.2024).

133. On China's Navigation Rights and Interests in the Tumen River and the Japanese Sea / Y.-C. Chang et al. *Coastal Management*. 2024. P. 1–19. URL: <https://doi.org/10.1080/08920753.2024.2347817> (date of access: 01.12.2024).

134. Opinion | Chinese ambassador: Where we stand on Ukraine. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/03/15/china-ambassador-us-where-we-stand-in-ukraine/> (date of access: 01.12.2024).

135. Paik W. China and Russia Disagree on North Korea's Nuclear Weapons. *The Diplomat – Asia-Pacific Current Affairs Magazine*. URL: <https://thediplomat.com/2024/05/china-and-russia-disagree-on-north-koreas-nuclear-weapons/#:~:text=Although%20North%20Korea's%20nuclear%20weapons,are%20bitter%20allies%20at%20most.> (date of access: 01.12.2024).

136. Playing the second track role Hao Longbin: The KMT-CPC forum should focus on economy and trade (in Chinese). *中時新聞網 | China Times*. URL: <https://www.chinatimes.com/newspapers/20161015000334-260102?chdtv> (date of access: 01.12.2024).

137. PRC-backed projects raise suspicion in Russia's Far East. *Indo-Pacific Defense FORUM*. URL: <https://ipdefenseforum.com/2020/11/prc-backed-projects-raise-suspicion-in-russias-far-east/> (date of access: 02.12.2024).

138. President Tsai issues statement on China's President Xi's "Message to Compatriots in Taiwan". *Office of the President, ROC (Taiwan)*. URL: <https://english.president.gov.tw/News/5621> (date of access: 02.12.2024).

139. Prokopenko A. The Risks of Russia's Growing Dependence on the Yuan. *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/politika/88926> (date of access: 01.12.2024).

140. Ramzy A. Russia says that a senior Chinese official expressed support for the invasion of Ukraine. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2022/09/11/world/russia-says-that-a-senior-chinese-official-expressed-support-for-the-invasion-of-ukraine.html> (date of access: 01.12.2024).

141. Rappeport A. U.S. Says China Is No Longer a Currency Manipulator (Published 2020). *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2020/01/13/us/politics/treasury-china-currency-manipulator-trade.html> (date of access: 01.12.2024).

142. Regarding the Construction of Socialism with Chinese Characteristics (2013). *Red Sails*. URL: <https://redsails.org/regarding-swcc-construction/#fn:inline1> (date of access: 23.11.2024).

143. Regional distribution of solar module production. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/668749/regional-distribution-of-solar-pv-module-manufacturing/> (date of access: 01.12.2024).

144. Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations : Resolution of 25.10.1971 no. A/RES/2758(XXVI). URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/327/74/pdf/nr032774.pdf> (date of access: 01.12.2024).

145. Revolutionary Ideals are Higher than Heaven-Studying Comrade Xi Jinping's Important Elaboration concerning Strengthening Ideals and

- Convictions. *China Copyright and Media*.
URL: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2013/11/14/revolutionary-ideals-are-higher-than-heaven-studying-comrade-xi-jinpings-important-elaboration-concerning-strengthening-ideals-and-convictions/> (date of access: 23.11.2024).
146. Rise and fall of the KMT-CCP forum. *Taipei Times*.
URL: <https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2016/04/05/2003643202> (date of access: 02.12.2024).
147. Roa C. On the Anniversary of Tiananmen Square, What Is Xi Jinping Thinking? *The National Interest*.
URL: <https://nationalinterest.org/feature/anniversary-tiananmen-square-what-xi-jinping-thinking-61037> (date of access: 23.11.2024).
148. Roach S. Accidental Conflict: America, China, and the Clash of False Narratives. Yale University Press, 2022.
URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctv2z0vv2v.20> (date of access: 01.12.2024).
149. Russia and Asia The Emerging Security Agenda (1999). *Stockholm International Peace Research Institute* | Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20160519091909/http://books.sipri.org/files/books/SIPRI99Chu/SIPRI99Chu.pdf> (date of access: 01.12.2024).
150. Russia welcomes China peace plan, says it is open to talks. *Reuters*.
URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-welcomes-china-peace-plan-says-it-is-open-talks-2023-02-24/> (date of access: 01.12.2024).
151. Scott R. E. The China toll: Growing U.S. trade deficit with China cost more than 2.7 million jobs between 2001 and 2011, with job losses in every state. *Economic Policy Institute*. URL: <https://www.epi.org/publication/bp345-china-growing-trade-deficit-cost/> (date of access: 01.12.2024).
152. Security Council Fails to Extend Mandate for Expert Panel Assisting Sanctions Committee on Democratic People's Republic of Korea. *Meetings Coverage and Press Releases* | UN. URL: <https://press.un.org/en/2024/sc15648.doc.htm> (date of access: 01.12.2024).

153. Shinn D. H., Eisenman J. China's Relations with Africa: A New Era of Strategic Engagement. Columbia University Press, 2023.

154. Shlapentokh D. China Quest for Global Predominance. *Perspectives on Political Science*. 2019. Vol. 49, no. 1. P. 12–26. URL: <https://doi.org/10.1080/10457097.2019.1612507> (date of access: 24.11.2024).

155. Situation of human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine, including the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol. *United Nations Digital Library System*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4030715> (date of access: 01.12.2024).

156. Skaff R., Webb L., Clahane K. Understanding China's Currency Manipulation. *Mosbacher Institute for Trade, Economics & Public Policy*. URL: <https://hdl.handle.net/1969.1/166316> (date of access: 01.12.2024).

157. South-South Cooperation Defies the North. *Global Envision | Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20110930204533/http://www.globalenvision.org/library/3/1371> (date of access: 01.12.2024).

158. Spokesman's Statement : no. EXT-1975-11-01_145. *Press Information Bureau | Government of India*. URL: https://web.archive.org/web/20200626122320/http://pibarchive.nic.in/archive/ArchiveSecondPhase/EXTERNAL%20AFFAIRS/1975-SEPT-DEC-EXTERNAL-AFFAIRS-VOL-III/EXT-1975-11-01_145.pdf (date of access: 02.12.2024).

159. Standish R. China In Eurasia Briefing: How The Ukraine War Is Redrawing Global Trade Between Europe And China. *Radio Free Europe | Radio Liberty*. URL: <https://www.rferl.org/a/china-eurasia-trade-mining-harris-kuleba/33048596.html> (date of access: 01.12.2024).

160. Strange A. Chinese Global Infrastructure. Cambridge University Press, 2023. URL: <https://doi.org/10.1017/9781009090902> (date of access: 01.12.2024).

161. Swanson A., Ismay J. Chinese Firm Sent Large Shipments of Gunpowder to Russian Munitions Factory (Published 2023). *The New York Times*.

URL: <https://www.nytimes.com/2023/06/23/business/economy/china-russia-ammunition.html> (date of access: 01.12.2024).

162. Taiwan's break of relations with El Salvador. *Taiwan Insight*. URL: <https://taiwaninsight.org/2018/09/19/taiwans-break-of-relations-with-el-salvador/> (date of access: 01.12.2024).

163. TalleyFollow I., DeBarros A. China Aids Russia's War in Ukraine, Trade Data Shows. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/china-aids-russias-war-in-ukraine-trade-data-shows-11675466360> (date of access: 01.12.2024).

164. The Changing Landscape of Regional Trade Agreements by Jo-Ann Crawford and Roberto V. Fiorentino. *World Trade Organization*. URL: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/discussion_papers_8_e.pdf (date of access: 01.12.2024).

165. The China-India Border Brawl. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB124578881101543463> (date of access: 02.12.2024).

166. The cockerel's cropped crest. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/asia/2008/07/24/the-cockerels-cropped-crest> (date of access: 02.12.2024).

167. Tiffert G. 30 Years After Tiananmen: Memory in the Era of Xi Jinping. *Journal of Democracy*. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/30-years-after-tiananmen-memory-in-the-era-of-xi-jinping/> (date of access: 23.11.2024).

168. Tsai renews call for new model on cross-strait ties - Taipei Times. *Taipei Times*. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2017/10/04/2003679676> (date of access: 02.12.2024).

169. Tsai, Lai voice support for Hong Kong extradition bill protesters. *Focus Taiwan* – CNA English News. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/201906100017> (date of access: 02.12.2024).

170. Tsai's inauguration speech 'incomplete test paper': Beijing. *Taipei Times*. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2016/05/21/2003646796> (date of access: 02.12.2024).

171. Turnout in presidential race lowest in history. *Focus Taiwan – CNA English News*. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/201601170015> (date of access: 02.12.2024).

172. Ukrainian foreign minister discusses peace prospects with China's Wang Yi. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/ukrainian-foreign-minister-discusses-peace-prospects-with-chinese-counterpart-2024-02-17/> (date of access: 01.12.2024).

173. United Nations Office for South-South Cooperation. *Special Unit for South-South Cooperation* | *Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20110103064841/http://ssc.undp.org/> (date of access: 01.12.2024).

174. US, Chinese diplomats hold video talks on N. Korea-Russia military cooperation, defector repatriation. *The Korea Herald*. URL: <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20231030000800> (date of access: 01.12.2024).

175. Wang C. N. China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023. *Green Finance & Development Center*. URL: <https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2023/> (date of access: 01.12.2024).

176. Wang Yi on High-Quality Belt and Road Cooperation: An Engine of the Common Development of All Countries and an Accelerator for the Modernization of the Whole World. *Embassy of the PRC in the Republic of Singapore*. URL: http://sg.china-embassy.gov.cn/eng/zgwj/202403/t20240308_11256435.htm (date of access: 01.12.2024).

177. What Does China's Arctic Presence Mean to the United States. *RAND*. URL: <https://www.rand.org/pubs/articles/2022/what-does-chinas-arctic-presence-mean-to-the-us.html> (date of access: 01.12.2024).

178. With Russia Weakened, China Sets its Sights on Vladivostok. *International Policy Digest*. URL: <https://intpolicydigest.org/with-russia-weakened-china-sets-its-sights-on-vladivostok/> (date of access: 02.12.2024).

179. Wong A. 'No Commercial Contact': Chinese Drone Maker Denies Selling Arms to Russia. *VICE*. URL: <https://www.vice.com/en/article/chinese-drone-sales-russia-report-xian-bingo-intelligent-aviation/> (date of access: 01.12.2024).

180. Wong C. H., Areddy J. T. China Urges End to Ukraine War, Calls for Peace Talks. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/china-urges-cessation-of-hostilities-peace-talks-to-end-ukraine-war-ae45829a> (date of access: 01.12.2024).

181. Wong E., Barnes J. E. China Asked Russia to Delay Ukraine War Until After Olympics, U.S. Officials Say (Published 2022). *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/02/us/politics/russia-ukraine-china.html> (date of access: 01.12.2024).

182. Zhao S. *Dragon Roars Back: Transformational Leaders and Dynamics of Chinese Foreign Policy*. Stanford University Press, 2022.